

ADLİ SİCİL VE ARŞİV KAYITLARININ SİLİNMESİ KOŞULLARI BAĞLAMINDA 5352 SAYILI ADLİ SİCİL KANUNU'NUN 12. MADDESİ İLE GEÇİCİ 2. MADDESİNE DAİR BİR DEĞERLENDİRME

An Evaluation of article 12 and Temporary article 2 of the Criminal Record La No. 5352 within the Context of Conditions for Deletion of Criminal Record and Archive Records

Nagihan Arife ÇİFTÇİ*

Öz: Toplumsal düzenin korunması açısından, kanunlara ve hukuk sistemine aykırı olan fiiller çeşitli cezalara tabi tutulmuştur. Cezaların yerine getirilip getirilmediğinin denetlenmesi ve infazlarının takip edilebilmesi, aynı zamanda tekrar eden suçların önlenmesi için resmi makamlar tarafından bu müeyyidelerin kayıt altına alınması gerekmektedir. Hukukumuzda şahısların tabi tutuldukları ceza ve güvenlik tedbirleri, adli sicil adı verilen belge ile kayıt altına alınmaktadır.

Adli sicil ve arşiv bilgilerinin tutulması, denetlenmesi ve silinmesi hususlarına ilişkin görev Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Kayıtların ve kayıtlara ilişkin şartların değerlendirilmesinde yeknesaklığın sağlanması amacıyla, tek bir birimin yetkili olması tercih edilmiştir. Silinme koşullarının detaylı bilgi içermesi, bu konularda hakim olmayı zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, bu alanda uzmanlaşmış hâkimler tarafından inceleme ve denetim gerçekleştirilmesi, ilgililerin aleyhine olumsuz sonuçların ortaya çıkmasını önlemek adına son derece yerinde bir uygulamadır.

Bu çalışmada kayıtların silinmesi ile ilgili olarak 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu ve bu konuyu düzenleyen özel kanunlardaki düzenlemelere dair açıklamalarda bulunulmuştur. Bu bağlamda, adli sicil ve arşiv kayıtlarına işlenebilen kayıt türleri ile işlenmesi mümkün olmayan kayıt türleri, mevcut kayıtların silinme süreleri ve bu sürelerin belirlenmesinde etkili olan müesseseler üzerine bir değerlendirme yapılmıştır. Silinme sürelerinin genel kurallardan farklılaştığı noktalar olan yaş küçüklüğü, taksirli suçlar, akıl hastalığı, Türk vatandaşları hakkında yabancı ülkelerden verilen mahkûmiyetlere ilişkin hususlar ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Ayrıca güncel kurallar aktarılırken, süreç içinde farklı kanunlarla ortaya çıkan kuralların yarattığı eşitsizlikler ve hakkaniyette ters düşen durumlar da vurgulanmıştır. Mülga kanunda düzenlenen ancak mevcut kanunda düzenleme altına alınmayan yaş küçüklüğüne ilişkin kayıtların silme koşullarındaki eksiklikler, yasaklanmış hakların silinme süreleri üzerindeki etkileri, Adli Sicil Kanunu'nun özel kanunlar ile pasifize edilmesinin neticeleri açıklanmıştır. Bunun yanı sıra Adli Sicil Kanunu'nda revize edilmesi gereken maddeler ve bu bağlamda yapılabilecek öneriler de açıkça belirtilmiştir. Adli Sicil Kanunu'nun 12. maddesi ile geçici 2. maddesindeki düzenlemelerin uygulamada yarattığı sorunlar, bu konudaki değişiklik ihtiyacı ve öneriler detaylı şekilde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Adli sicil kaydı, arşiv kaydı, Adli Sicil Kanunu, silme süreleri, yasaklanmış hakların geri verilmesi, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü.

Abstract: In order to protect social order, acts that are contrary to the law and the legal system have been subject to various penalties. In order to monitor whether the penalties have been carried out and to follow up on their execution, as well as to prevent repeat crimes, official authorities must record these sanctions. In our law, the penalties and security measures that individuals are subject to are recorded in a document called a criminal record.

The General Directorate of Criminal Records and Statistics is tasked with keeping, monitoring and deleting criminal records and archive information. In order to ensure uniformity in the evaluation of records and the conditions related to the records, it has been preferred that a single unit be authorized. The fact that the conditions for deletion contain detailed information makes it difficult to be a judge on these issues. For this reason, it is an extremely appropriate practice to have examinations and inspections carried out by judges who are experts in this field in order to prevent negative consequences against the relevant parties.

In this study, explanations are made regarding the regulations in the Criminal Records La No. 5352 and special law regulating this issue regarding the deletion of records. In this context, an evaluation as made on the types of records that can be processed in criminal records and archive records and the types that cannot be processed, the periods for deletion of existing records and the institutions that are effective in determining these periods. The points here the deletion periods differ from the general rules, such as being underage, negligent crimes, mental illness, and foreign convictions against Turkish citizens, are explained in detail. In addition, the current rules are conveyed, the inequalities created by the rules that emerged with different laws in the process and the situations that contradicted fairness are also emphasized. The deficiencies in the erasure conditions of records related to minors, which are regulated in the repealed law but not regulated in the current law, the effects of prohibited rights on the erasure periods, and the consequences of the passivation of the Criminal Records Law by special law are explained. In addition, the articles that need to be revised in the Criminal Records Law and the suggestions that can be made in this context are clearly stated. The problems created in practice by the regulations in Article 12 and temporary Article 2 of the Criminal Records Law, the need for change in this regard and the suggestions are examined in detail.

Keywords: Criminal records, archive records, Criminal Records Law, erasure periods, return of prohibited rights, General Directorate of Criminal Records and Statistics.

* Yargıtay Tetkik Hâkimi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi SBE Doktora Öğrencisi, nagihanarife@gmail.com,

ORCID: 0009-0009-8595-6055

Makale Geliş Tarihi: 29.01.2025, Makale Kabul Tarihi: 25.03.2025

GİRİŞ

Adli sicil kayıtları, kaydın ilgilileri, yargı mercileri ve hukuki belirlilik ilkesinin sağlanması açısından devlet için büyük önem taşımaktadır. Kişisel veri kapsamına giren bu kayıtlar, kanunen gizli bilgi niteliğinde düzenlenmiştir. Adli sicil kayıtlarının tutulması güncellenmesi ve silinmesi hususlarında yeknesaklığın sağlanması son derece önemli bir konuyu oluşturmaktadır. Bu çerçevede, 5352 sayılı yasa ile bu yetki, tek elde toplanarak Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Ancak, yetkinin yalnızca Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'ne verilmesi, amaçlanan yeknesaklığın sağlanması bakımından yeterli olmamıştır. Zaman içinde, belirli meslek gruplarında görev alacak kişilerin seçilmesine yönelik ihtiyaçlar, bu kurumlar tarafından özel kanunlar aracılığıyla farklı düzenlemelerin yapılmasını beraberinde getirmiştir. Söz konusu düzenlemelerin, tüm adli sicil ve arşiv kayıtlarının silinmesi konusunda uygulama alanı bulması, Adli Sicil Kanunu'nun tek yetkili kanun olma özelliğini yitirmesine neden olmuştur. Süreç içerisinde özel kanun düzenlemelerinin sayısındaki artış, getirilen kuralların adaletli olmadığı durumların ortaya çıkmasına neden olmakta ve bu da uygulamada çeşitli olumsuz sonuçların yaşanmasına yol açmaktadır.

5352 sayılı yasanın temel amacı, Adli Sicil Kanunu'nu Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) temel felsefesiyle uyumlu hale getirmektir. Ancak yapılan düzenlemeler ile söz konusu amaca aykırılık teşkil eden durumlar ortaya çıkmıştır. 5352 sayılı yasa da yer alan ve 5237 sayılı TCK'nın hedeflediği esaslara aykırılık teşkil eden unsurlar, 2011 tarihli Anayasa Mahkemesi kararı ile iptal edilmiştir. İptal gerekçesinde, düzenlemenin adil olmadığı ve hakkaniyete aykırılık teşkil etmediği vurgulanmıştır. Her ne kadar Anayasa Mahkemesi'nin kararı ile adil bir düzenleme oluşturulması amaçlanmış olsa da, iptal kararının ardından 6290 sayılı kanunla gerçekleştirilen düzenlemeler ve akabinde özel kanunlar ile oluşan kurallar, uygulanan kayıtların silinmesi kurallarının beklenen amaca ulaşmasına engel olmuştur. Bu durum, yapılan düzenlemelerin hedeflenen sonuçlardan uzak olduğunu bir göstergesidir.

Çalışmamızda Adli Sicil Kanunu çerçevesinde güncel adli sicil ve arşiv kayıtlarının silinme kurallarını, adli sicil ve arşiv kayıtlarının silinmesi bakımından özellik arz eden durumları ve yasaklanmış hakların geri verilmesi kararına ihtiyaç duyulan halleri ele almış bulunuyoruz. Ayrıca, yasaklanmış hakların geri verilmesi müessesesinin kayıtların silinmesi bakımından taşıdığı önem ve silinme koşullarında dikkate alınması gereken özel kanunları da açıklamış bulunmaktayız. Tüm bu yasal düzenlemelerin hem kayıt sahibi ilgililer bakımından hem de kayıtlarla ilgili işlem yapma görevine haiz kurum olan Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü bakımından yarattığı olumsuzluklar aktarılmıştır. Mevcut kuralların uygulamada yarattığı adil olmayan durumlar ve bu durumların ortadan kaldırılmasına ilişkin revizyon önerileri de inceleme konusu yapılmıştır.

I. ADLİ SİCİL KAVRAMI VE HUKUKİ GELİŞİMİ

Kesinleşmiş mahkeme ilamına dayanılarak şahıslar hakkında ceza ve güvenlik tedbirlerine ilişkin bilgilerin kaydedildiği sisteme “adli sicil” denilmektedir. Adli sicil kaydı, vatandaşın devlet nazarında kayıt altına alınan suç geçmişine dair bilgileri içermektedir. Adli sicil kaydına halk arasında sabıka kaydı da denilmektedir.

¹ Anayasa Mahkemesi Kararı, E. 2008/44, K.2011/21, T. 20.01.2011, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2011-21-nrm.pdf> , Erişim Tarihi: 02.01.2025.

Toplumda kişiler sosyal bir varlık olmaları nedeniyle kurumlarla ve diğer kişilerle sürekli etkileşim ve iletişim halinde bulunmaktadır. Bazı durumlarda bu etkileşim içerisinde meydana gelen, kişilerin olumsuz davranışları, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda suç olarak nitelendirilen davranış sınıfı içinde kalmaktadır. Bu tür filler bakımından gerek caydırıcılığı sağlamak gerekse de eylemlerin tekrarı halinde yine TCK'daki bazı müesseselerin uygulanabilmesi açısından, bu kişilerin eylemlerinin resmi kayıtlara işlenmesi önemli bir rol oynamaktadır. Bu sayede, söz konusu eylemlerin takibinin sağlanması süreci de kolaylaşmış olacaktır. Adli sicil kayıtlarının resmi kayıtlar altında işlenmesi ve toplanmasının usul ve esaslarını belirleyen kanuni düzenlemeler yapılmıştır. İlk olarak 22.11.1999 tarihli ve 3682 sayılı Adli Sicil Kanunu ile yasal düzenleme yapılmıştır. Söz konusu kanun yürürlükte olan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu ile uyumlu şekilde düzenlenmiştir. Bu kanun çerçevesinde hazırlanan yönetmelik ile adli sicil kayıtları için uygulanacak kanuni düzenlemeler şekillenmiştir. Ancak 1 Haziran 2005 tarihi itibarıyla Türk Ceza Kanununda köklü değişiklikler yapılmıştır. 5237 sayılı TCK ile benimsenen temel yaklaşımlarda da değişiklikler oluşmuştur. Ceza sistemi daha basitleştirilmeye çalışılmıştır. Bu değişiklik 765 sayılı TCK'nın felsefesi ile oluşan diğer kanunlarda da değişiklik yapılmasını beraberinde getirmiştir. Bu nedenle de 28.04.2005 tarihinde TBMM'ye yapılan bir teklif ile mevcut Adli Sicil Kanunu yerine yeni bir Adli Sicil Kanunu hazırlanması sağlanmıştır.

5352 sayılı Adli Sicil Kanunu ile yapılan düzenlemeler 5237 sayılı TCK'nın temel felsefesine uygun şekilde hazırlanmıştır. 3682 sayılı yasada benimsenen kayıtların ilgililerin sicilinde ömür boyu tutulması anlayışı terk edilmiştir. Süreç içerisinde 5352 sayılı yasada düzenlenen hükümlerde de değişiklik yapılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Yine çalışmanın ilerleyen bölümünde detaylı şekilde açıkladığımız üzere Anayasa Mahkemesi tarafından Kanundaki bazı düzenlemeler iptal edilmiştir. 6290 sayılı Adli Sicil Kanunu ile Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile de 5352 sayılı Kanun'da değişiklikler yapılmıştır.

01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5352 sayılı Adli Sicil Kanun ile 3682 sayılı Adli Sicil Kanunu mülga edilmekle birlikte, iki kanunda düzenleme konusu yapılan bazı hususlarda farklılıklar oluşmuştur. 3682 sayılı yasa döneminde kaleme alınan hükümlerden bazılarının ilişkisi olarak 5352 sayılı yasada düzenleme yapılmaması, uygulamada tereddütlerin oluşmasına sebebiyet vermiştir. Makalenin asıl konusunun 5352 sayılı yasanın güncel silinme ve arşive alma koşulları çerçevesinde 12. maddesi ve geçici 2. maddelerindeki düzenlemedeki aksaklıklar ile buna ilişkin çözüm önerileri oluşturduğundan 5352 sayılı Kanun ile 3682 sayılı kanun arasındaki farklılıklara gereken noktalarda değinilmekle yetinilmiştir.

5352 sayılı yasa ile birlikte, Adli Sicil Yönetmeliği de benzer bir yönde düzenlenerek yasalar arasında kanun birliği sağlanmıştır. 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun 9.,12. ve geçici 2. maddeleri ile Adli Sicil Yönetmeliğinin 10. ve 12. maddeleri, silme ve arşivleme koşullarının değerlendirilmesine temel dayanak oluşturmaktadır.

Adli sicil kayıtlarının silinmesinde ve arşivlenmesinde temel kanun 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu olmakla birlikte, makalenin ilerleyen kısımlarında oluşturduğu aksaklıklar da belirtildiği üzere süreç içerisinde birçok özel kanun düzenlemesi ile sicil kayıtlarının silinme sürelerine etki eden düzenlemeler de yapılmıştır. 23.06.1981 tarihli 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun, 19.06.1986 tarihli 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun, 26.06.2004 tarihli 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun, 14.06.2007 tarihli 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu, 23.01.2008 tarihli 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu, 22.06.2012 tarihli Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu gibi çeşitlilik arz eden özel kanun düzenlemeleri ile işlem yapılmasını ve kayıtların silinme

sürelerini karmaşıklaştıran, ilgililer bakımından da bazı adil olmayan uygulamaların ortaya çıkmasına neden olan özel kanunlarla düzenlemeler yapılmıştır².

II. ADLİ SİCİL VE ARŞİV KAYITLARININ ÖNEMİ

Bireylerin kişilikleri ve toplumdaki davranışlarının hukuki metinlere yansımaları, hem toplum güvenliği bakımından hem de kişilerin birbirleriyle etkileşimlerdeki bazı tercihlerin önemi bakımından büyük bir anlam taşımaktadır. Sürekli artan nüfus ve gelişen ülke sınırları nedeniyle, şahısların birbirleriyle olan kişisel bağları giderek zayıflamakta, bu durum sosyolojik bakımdan da farklı sorunların ortaya çıkışına zemin hazırlamaktadır. Gelişen teknoloji ile sınır mefhumunun ortadan kalkması ve haber kaynaklarının da genişlemesi ile artık suç metotlarının da yayılımı oldukça hızlanmaktadır. Bu durum insanların suç işlemeye yönelik eğilimlerinin artmasına da etki etmektedir. Hem kişiler bakımından hem de devlet ve kurum ile kuruluşlar bakımından şahısların suç eğilimlerinin tespitinde yasal kaynaklar daha da önem taşır hale gelmiştir.

Adli sicil, bireylerin devlet makamları tarafından kayıt altına alınmasını ifade eder. Kişiler için lekelenmeme hakkının korunması önem taşımakla birlikte, ceza kanununa aykırı davranışların ya da diğer özel kanunlarda suç olarak nitelendirilen davranışların gerçekleşmesi halinde, hukuk düzeni bakımından bu eylemlerin de kayıt altına alınması gerekmektedir. Bu sayede bir kurumda işe başvuruda bulunan, bir haktan yararlanmak veya bir yetkiyi kullanmak isteyen ya da tekrar suç işlediği iddiası ile karşılaşan bireyler hakkında resmi kayıtlar aracılığıyla takip yapılabilmektedir. Devlet kurumlarında yapılacak görevlendirmelerde, keza özel iş alanlarında işe tercih edilecek personel seçiminde artık en belirleyici unsurlardan birisini adli sicil kayıtları oluşturmaktadır. Milletvekilliği adaylıkları, kamu kurumlarındaki farklı düzeylerdeki memuriyet görevlendirilmeleri, özel sektördeki iş başvurularında şahıslardan adli sicil ve arşiv kayıtlarını gösteren belgeler talep edilmektedir. Ayrıca, kişisel ilişki düzeyinde dahi bireylerin adli sicil ve arşiv kayıtlarında özellikle yüz kızartıcı kayıtların bulunması, toplumda bu kişilere karşı çekimser tutumların oluşmasını beraberinde getirmektedir. Elbette ki adli sicil ve arşiv kayıtlarının bu önemi göz önünde bulundurularak gizli bilgi niteliğinde olduğu kanuni düzenleme altına alınmıştır. Ancak devlet ve kurumlar ile özel iş merkezlerinin şahıslardan bu belgeyi ibraz etmelerini talep hakkı da bulunduğu, kişilerin bizzat veya özel yetkili yasal vekil aracılığıyla temin ettikleri adli sicil ve arşiv kaydı belgelerindeki suç bilgilerine göre değerlendirmeye tabi tutulmaları güncel yaşamın bir gerçeğidir. Bu yönüyle bir nevi şahısların toplumdaki düzen kurallarına ve kanuni düzenlemelere riayet eder nitelikte bir yapıda olup olmadıklarının tespiti bakımından, adli sicil ve arşiv kayıtları kişilerin yaşamlarını doğrudan etkileyen bir faktör durumundadır.

Çalışmamızda belirtileceği üzere adli sicil ve arşiv kayıtlarının bir kısmının silinme süreleri ciddi uzun sürelerle tabi tutulmuştur. Şahıslar tarafından genellikle basit nitelikte olarak kabul edilen kasten yaralama, hakaret, tehdit gibi suçlar bakımından dahi suçun işlendiği tarih ve verilen ceza miktarı değerlendirmesine bağlı olarak on beş ve otuz yıllık silinme sürelerinin oluşma durumları söz konusu olabilmektedir. Ancak vatandaşlar tarafından bu duruma ilişkin farkındalık olmadığından, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'ne yapılan başvuru metinlerinde de sık sık rastlanıldığı üzere suçların beş yılda silinmesi gerektiği algısı hakim olmaktadır. Kanaatimce, suçların adli sicil ve arşiv kayıtlarından silinme sürelerinin bir insan hayatı için ciddi sürelerle tekabül ettiği bilincinin oluşması ve bu durumun özellikle işe alımlarda önlerine çıkacak en temel sorun olduğu bilincinin

² Bu hususun yarattığı uygulamadaki sorunlar ve çözüm önerileri için bkz. VIII. nolu başlık altındaki açıklamalar.

yaygınlaşması, suç işlemekten çekinme algısının artmasına vesile olabilecektir. Burada vurgulanması gereken bir husus bulunmaktadır. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde de detaylı bir şekilde açıklanacağı üzere, suçların silinme süreleri, yüz kızartıcı nitelikte olup olmamaları ve özel kanunlarda yapılan düzenlemelerin kapsamına girip girmemeleri, suçun işlendiği tarih, verilen ceza miktarı gibi kriterlere bağlı olarak farklılık göstermektedir. Yine 14.06.2007 tarihinde 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 3. maddesi ile yapılan kanun değişikliği ve yine 29.06.2012 tarihinde 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kanunu'nun m.10/f hükmü ile yapılan değişiklik ile ilgili tarihlerden sonra işlenen suçlarda verilen ceza miktarlarına bağlı olarak silinme sürelerinde değişkenlik gerçekleşmiştir. Özellikle son yapılan düzenlemelerle birlikte, 29.06.2012 tarihinden sonra işlenen suçlar için taksirli suçlar ve istisnai bazı durumlar hariç olmak üzere, bir gün bile hapis cezası alınması halinde suçun silinme süresi on beş ve otuz yıllık yasal süreye tabi kılınmıştır. Bu da şöyle bir durumu ortaya çıkarmıştır; Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu (TCK m. 179) ile hırsızlık (TCK m. 141), dolandırıcılık (TCK m.157), zimmet (TCK m. 247) gibi yüz kızartıcı suçlar aynı kriter altında değerlendirilen bir suç haline gelmiştir. Konuyu bir örnekle açıklamak gerekirse; Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan yapılan yargılama neticesinde 10 ay hapis cezasına mahkûm edilen ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması şartlarının mevcut olmaması nedeniyle cezai müeyyidenin hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına çevrilemediği durumlarda, kişinin sabıka kaydından ilgili kaydı silinebilmesi için, cezanın yerine getirme tarihinden itibaren yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının alınması halinde on beş yıllık yasal sürenin geçmesi, yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının alınmaması halinde ise yine yerine getirme tarihinin üzerinden otuz yıllık yasal sürenin geçmesi gerekmektedir. Benzer şekilde hırsızlık, dolandırıcılık, rüşvet, zimmet, irtikâp gibi kanunda da açıkça yüz kızartıcı suç kapsamında sayılan suçların işlenmesi nedeniyle hakkında 1 yıl 8 ay, 2 yıl 6 ay ve daha yüksek oranda cezalara hükmolunan kişinin söz konusu kayıtlarının silinebilmesi de yasaklanmış hakların geri verilmesi şartına bağlıdır. Bu durumda da yasaklanmış hakların geri verilmesi durumunda yerine getirme tarihinden itibaren on beş, verilmediğinde ise otuz yıllık sürenin geçmesi koşulunun gerçekleşmesi aranmaktadır. Kanun koyucu son değişiklik ile yüz kızartıcı suçlar ile yüz kızartıcı olmayan suçların silinme sürelerini eşit hale getirmiştir. Ancak, ceza miktarının yanı sıra suçların niteliğinin de göz önüne alınarak kategorize yapılmasının, hakkaniyet bakımından daha yerinde bir uygulama olacağı kanaatindeyim. Nasıl ki kanunda suçların müeyyidelerinin miktarları toplum düzenini sağlamak ve tekrarlanmayı azaltmak amaçlarıyla, suçların niteliklerine göre farklılık gösteriyorsa, adli sicil ve arşiv kaydından silinme süreleri bakımından da benzer şekilde bir düzenlemenin daha uygun olacağı kanaatindeyim. Çünkü uygulamada da sıklıkla karşılaşıldığı üzere, gerek resmi kurumlarda gerekse de özel müesseselerde kişilerin adli sicil kayıtlarında yer alan suçların niteliği ve talep konusu işe kabul edilme durumuna engel teşkil edip etmediğine dair tereddütler hâsıl olmaktadır. Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'ne kurumlar tarafından "ilgili şahıs kurumumuzda X görevinde görevlendirilme talebiyle başvuruda bulunmaktadır. Adli sicil kaydındaki suçun bu görev için engel teşkil edip edilmediğinin tarafımıza bildirilmesi" şeklinde başvurularla sıklıkla karşılaşılmaktadır. Keza özel müesseselere yapılan başvurularda da benzer tereddüt hali ortaya çıkmaktadır. Şahısların adli sicil kayıtlarında bulunan hakaret suçu gibi birçok ülkede suç niteliğinden çıkarılan suçlar bulunduğu durumlarda yeterli hukuki bilgiye sahip olunmaması nedeniyle, bunların yüz kızartıcı suçlardan ayırt edilememesinden kaynaklanan vatandaşların taleplerinin reddedildiği durumlara da oldukça sıklıkla rastlanılmaktadır. Bu nedenle suç vasıflarının da dikkate alınarak yapıldığı bir ayırım ile adli sicil kayıtlarının silinme sürelerinin belirlenmesi daha hakkaniyetli bir uygulama olacaktır.

Adli sicil ve arşiv kayıtlarının doğru şekilde kayıtlara işlenmesinin hem yargılama makamları hem de ilgililer tarafından önem taşıdığı bir başka nokta da tekerrür hükümlerinde görülmektedir. Tekerrür hükmünün uygulanması için ilk şart,

ilgilinin daha önce işlediği bir suç nedeniyle kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmünün bulunmasıdır³. Bu bilginin temin edilebilmesindeki en güncel belge ise adli sicil belgesidir. Tekerrüre ilişkin mahkûmiyetin her türlü delil ile ya da tanık beyanları ile ispatlanmasına kanun koyucu yer vermemiş, resmi belge ile bunun tespitinin sağlanmasını zaruri görmüştür. Bu nedenle adli sicil kayıtlarının sürekli güncellenmesi ve doğru şekilde kayıtların işlenmesi, ilgililerin hak kaybı yaşamamaları bakımından büyük önem taşımaktadır. Çünkü mahkeme makamı, adli sicil belgesinin adli sicil kayıtlarının tespit ve muhafazası ile bilgilendirme fonksiyonunu dikkate alarak sicil kayıtlarına güvenerek işlem yapmaktadırlar⁴. Hatalı bir kayıt girişi olması halinde ilgilinin sehven tekrür uygulamasına tabi olmasına sebep olarak infaz aşamasında mağduriyet doğurucu bir netice ile karşılaşması söz konusu olabilmektedir.

III. ADLİ SİCİL KAYITLARINA İŞLENEN BİLGİLER

Kişilerin işledikleri TCK'da suç olarak tanımlanan eylemlerden hükmolunan ceza ve güvenlik tedbirlerinin, kanun yolları incelemesinden geçerek ya da geçmeden kesinleşmesi akabinde adli sicil kayıtlarına işlenmesi mümkün olmaktadır. Ancak, TCK'da ya da özel kanunlarda suç olarak değerlendirilmeyen eylemlerin adli sicil kayıtlarına işlenmesi mümkün değildir.

Hapis cezaları kesinleşmeleri halinde kayıtlara işlenen niteliktedir. Hapis cezası nedeniyle cezaevinde gerekli sürenin geçirilmesi akabinde kişinin şartlı tahliye (koşullu salıverilme) kararı ile tahliye edilmesi halinde, bu şartlı tahliye kararı da tali karar fişi olarak adli sicil kayıtlarına işlenmektedir. Yine, koşullu salıverilmenin geri alınması halinde de, bu durum tıpkı şartlı tahliyede olduğu gibi tali karar fişi olarak kayıtlara işlenmektedir.

Bir kişinin cezasını yerine getirmesi durumunda, bu işlemin gerçekleştiği tarih yerine getirme fişi olarak kayıtlara geçmektedir. Kanunumuza göre silinme sürelerinin belirlenmesinde esas alınan unsur, cezanın yerine getirilme tarihidir; bu nedenle, söz konusu kaydın resmi belgede yer alması son derece önemlidir.

Kişinin mahkûm edildiği hapis cezasının koşulları bulunması halinde ertelenmesi de mümkündür. 765 sayılı kanundan farklı olarak 5237 sayılı Kanunda erteli hapis cezaları denetim süreleri sonunda infaz edilmiş sayılmaktadır. Diğer ifadeyle belirlenen denetim süresi içinde kişi tarafından yükümlülüklerin ihlal edilmemesi halinde, denetim süresinin sonunda ceza yerine getirilmiş olmaktadır. Bu nedenle erteli ilamlarda, yerine getirme fişi düzenlenirken mahal tarafından denetim süresi içinde yükümlülüklerle uygun davranılıp davranılmadığı tespit edilmekte ve buna göre yerine getirme fişi tanzim edilmektedir. Adli sicil kayıtlarında bir cezaya ilişkin olarak sadeliği sağlamak amacıyla birden fazla ceza fişi girişi yapılmaması öncelik olduğundan cezanın erteli olması halinde, bunu ifade eden TCK 51. madde ibaresi ceza miktarını gösteren ceza fişinin içine derc edilmektedir. Ancak şahıslar tarafından belirlenen denetim süresi içinde denetim yükümlülüklerine riayet

³ Tekerrür bakımından 5237 sayılı TCK'da mahkûmiyet kararının kesinleşmiş olması yeterli olarak kabul edilmiş, ayrıca cezanın yerine getirilmiş olması gerekliliği aranmamıştır. Bu nedenle kararın kesinleştirilmesi işlemi yapılarak infazı için savcılığa gönderilmesi kafi olmaktadır. Bkz. Osman Atalay, İnfaz Hukuku ve İlamların İnfazı, Türkiye Adalet Akademisi Yayınevi, Ankara, 2015, s.9. Cezanın infaz edilmiş olması tekerrür hükümlerinin uygulanması bakımından değil, tekerrür sürelerinin işlemesi bakımından önemlidir. Bahrî Öztürk/ Mustafa Ruhan Erdem, Uygulamalı Ceza Hukuku Ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 22. Baskı, Ankara, 2022, s.594.

⁴ Esra Alan, Ceza Hukukunun Yeni Boyutuyla Tekerrür, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2023, s.141.

edilmemesi de söz konusu olabilmektedir. Bu durumda suçun erteli olma vasfı sona ermekte ve artık belirlenen cezanın aynen infazı gerekmektedir. Gerek mahkeme ve savcılıklar, gerekse de merkez birim olan Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından kayıtlarda yapılan inceleme ve denetimde bu durumun fark edilebilmesi için, erteli olma durumu ortadan kalkan kayıtlar için kayıtlara aynen infazı gösteren tali karar fişi girişi yapılmaktadır.

Adli para cezasına ilişkin hükümler de kesinleşmeleri halinde adli sicil kayıtlarına işlenen niteliktedir. Cezalandırma bakımından suçun kanunda belirlenen cezası doğrudan adli para cezası olabileceği gibi hapis ile birlikte adli para cezasına hükmedilmesi şeklinde de olabilmektedir. Hapis ile birlikte işlenen adli para cezalarında her iki cezanın tek ceza fişi ile şahısların sicil kayıtlarına işlenmesi tercih edilmektedir. Yine adli para cezasının yerine getirilmesi halinde, ilgili kayda ilişkin yerine getirme fişi girişi yapılmaktadır. Adli para cezasının ödenmemesi halinde, mahkeme tarafından hapis cezasına çevrilmesi durumunda yerine getirme fişinde adli para cezasının hapis cezasına çevrilerek infaz edildiği de belirtilmektedir. Adli para cezasının tazyik hapsine çevrilmek suretiyle kısmen ya da tamamen yerine getirilmesi, adli para cezasının tazyik hapsinden sonra kalan kısmının ödenmek suretiyle yerine getirilmesi hususu da adli sicil kaydına işlenmektedir.

Kişilerin tabi tutuldukları cezai müeyyidenin hapis cezası olması halinde, söz konusu yaptırım neticesinde kişilerde cezanın uyarıcı fonksiyonunun gerçekleşmesi ve etkin pişmanlık duygusunun oluşması, tekrar suç işlemeyi önlemeye yönelik ıslah mekanizmasının oluşması amaçlanmaktadır. Kişilerin aldıkları eğitim, yaşadıkları sosyal çevre gibi unsurlar, suç olan eylemden daha hızlı şekilde pişmanlık duygusunun gelişmesini ortaya çıkarabilmektedir. Bu tür durumlarda kişilerin ceza infaz kurumlarında cezalarını infaz etmeleri toplum barışı açısından da bir zorunluluk teşkil etmeyebilir. Kanunda kısa süreli hapis cezalarının infaz kurumlarında yerine getirilmesinin yaratabileceği olumsuzlukları ortadan kaldırmak amacıyla, bu kapsamdaki cezaların seçenek yaptırımlara çevrilmesi sistemi getirilmiştir. TCK 50. madde çerçevesinde kısa süreli hapis cezaları şartların mevcut olması halinde kanunda belirtilen seçenek yaptırımlara çevrilebilmektedir. Cezanın niteliği seçenek yaptırıma dönüştüğünde, yerine getirilmesinin akabinde ilgili yerine getirme fişi de aynı nitelikte kaydedilmektedir. Bu nedenle ceza fişi ve yerine getirme fişi girişlerinde seçenek yaptırımını belirten şekilde giriş yapılmaktadır.

İşlenen suçun sonuçları, kişilerin belirli haklarını kullanma yetisinden mahrum kalmalarına yol açmaktadır. TCK 53. maddede düzenlenen belirli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma müessesesi bir güvenlik tedbiri olarak ortaya çıkmaktadır. Söz konusu hükmün sonuç doğurması bakımından mahkemenin mutlaka bu konuda bir karar verme zorunluluğu da bulunmamaktadır⁵. Ancak, bu konuda kanunda düzenlenen tedbirlerinden bazılarının ortaya çıkması hâkimin takdirine bırakılmıştır. Belirli haklardan yoksun bırakılma kapsamında belli bir hak ve yetkinin kullanılmasının veya belli bir meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ya da sürücü belgesinin geri alınmasına ilişkin karar da adli sicil kaydına işlenmektedir.

Türk vatandaşları bakımından yabancı mahkeme tarafından verilen ve kesinleşen ilamlar da adli sicil kaydına işlenmektedir.

Kesinleşmiş ve infaz kabiliyeti olan bir ceza mahkûmiyetinin belli bir süre geçmesi ile infaz kabiliyetinin ortadan kalkması ceza zaman aşımı olarak ifade edilmektedir. Ceza zaman aşımı ile kanunda belirtilen süreler içinde cezanın infaz edilmemesi halinde, devletin sahip olduğu cezayı yerine getirme hakkı artık son

⁵ Veli Özer Özbek/ Koray Doğan/ Serkan Meraklı/ Pınar Bacaksız/ İsa Başbüyük, Türk Ceza Hukuku Genel hükümler, 15. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2024, s. 663.

bulmaktadır⁶. Cezaların niteliklerine göre tabi oldukları zamanaşımı süreleri TCK 68. madde hükmünde düzenlenmiştir. Bu süreler içerisinde cezanın infaz edilmemesi halinde ceza zamanaşımının dolduğunun tespitine ilişkin verilen karar da T fişi olarak arşiv kaydına işlenmektedir. Ceza zamanaşımı kararı ile ilgili kayıt arşiv kısmına alınmakta ve ceza zamanaşımını gösteren tali karar fişinin kaydı da arşiv kaydı kısmına yapılmaktadır.

Yine özel af halinde, özel affa ilişkin Cumhurbaşkanlığı kararı da sicil kaydına işlenmektedir.

Askeri Ceza Kanunu'na göre verilmiş ilamların sicil kayıtlarına işlenip işlenmemesi hususunda ayırım yapılması gerekmektedir. Askeri Ceza Kanunundaki bazı suçlar sırf askeri suç niteliğine tabi iken, bazı suçların TCK'da da karşılığı bulunduğundan sırf askeri suç kapsamında kalmamaktadır. Hukukumuzda sırf askeri suçların sicil kayıtlarına işlenmesi mümkün olmamaktadır. Ancak bunun dışındaki Askeri Ceza Kanununda düzenlenen ve sırf askeri suç kapsamında kalmayan suçların kayıtları da sicile yapılmaktadır.

Yaşı küçükler tarafından işlenen ve kesinleşen ilamlar da mahsus sicile işlenmektedir.

Akıl hastalığı nedeniyle hükmedilen güvenlik tedbirlerine ilişkin kararlar ceza fişi olarak sisteme işlenmektedir. Söz konusu güvenlik tedbirinin yerine getirilmesi halinde girilen yerine getirme fişi akabinde silme süresi dolmakla kaydın silme işlemi de yapılmaktadır.

IV. ADLİ SİCİL KAYITLARININ SİLİNMESİNDE YETKİ

Adli sicil kayıtları şahısların özel ve resmi makamlara yaptıkları birçok başvuru ve işlemde önem teşkil etmektedir. Daha önce de belirttiğimiz üzere, 5352 sayılı Kanunun 11. maddesindeki açık düzenlenme neticesinde adli sicil ve arşiv kayıtları gizli bilgi niteliğindedir. Kişisel veri niteliğine haiz olmasından dolayı adli sicil ve arşiv bilgilerinin üçüncü şahıslarla paylaşımına kanun imkân vermemiştir. Bu nedenle de Adli Sicil Kanunu'nun 7. maddesinde düzenlendiği üzere, kullanım amacı da belirtilmek suretiyle kişilerin bizzat kendilerinin veya vekâletnamede özel yetki ile yetkilendirilmiş vekili dışında ya da kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları dışındaki kişilerce bilgi edinilmesi ve paylaşılması yasaktır. Kişisel veri niteliği ve gizli bilgi özelliği nedeniyle kanun koyucu genel vekâletname ile yetkilendirilmiş vekile talep yetkisi tanımamış, adli sicil belgesi ve silme, arşivleme işlemlerini talep etme yetkisini belirten özel vekâletname ile vekilin yetkilendirilmiş olması şartını aramaktadır⁷. Kişisel verilerin yalnızca kanuni dayanağa sahip olması halinde işleme tabi olacağını düzenleyen Anayasa'nın 20. maddesi çerçevesinde, söz konusu kayıtların adli sicil sisteminde tutulmasına dayanak olarak 6352 sayılı Adli Sicil Kanunu düzenlenmiştir.

Şahsi bilgi niteliği taşıması ve şahısların eğitim, iş hayatı, sosyal yaşam gibi birçok alanda önelerine çıkacak derecede önemli olması nedeniyle sicil ve arşiv kayıtlarına bilgi işleme ve silme koşullarını değerlendirme hususları da ciddi öneme sahiptir. Bu önem sebebiyle 5352 sayılı Kanun ile mülga 3682 sayılı kanun arasında yapılan ilk farklılık, kayıtların silinmesi ve arşivlenmesi bakımından yetkili organ

⁶ Özbek/ Doğan/ Meraklı/ Bacaksız/ Başbüyük, 2024, s.796.

⁷ Bkz. 25/02/2021 tarihli Adli Sicil Bilgilerinin Vekâletname ile İstenmesi konulu Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü genelgesi, <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/genelge-ve-genel-yazilar>, Erişim Tarihi: 06.12.2024.

noktasında yapılmıştır. 5352 sayılı yasa öncesi dönemde adli sicil ve arşiv kayıtlarını silme yetkisi mahal mahkemelerine verilmişti. Ancak, uygulamada farklılıkların oluşması, işlemin teknik bilgi içermesi ve hem özel kanunlardaki düzenlemelerin hem de kanuni değişikliklerin getirdiği kriterlerin detaylar içermesi, mahkemeler tarafından silme ya da arşivleme koşullarının doğru tahlilinde aksaklıkların yaşanmasını beraberinde getirebilmekteydi. Şahısları doğrudan etkileyen bu önemdeki bir duruma ilişkin tafelsi zor neticelerin önlenmesini isteyen kanun koyucu, 5352 sayılı yasa ile mahkemelerdeki yetkiyi sonlandırmış ve merkez idare birimi olan Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü bünyesinde işlemlerin yapılmasını düzenlemiştir⁸. Bu sayede merkezden arşivleme ve silme işleminin yapılması ile bu işte uzman hâkimler ve oluşturulmuş komisyon tarafından taleplerin değerlendirilerek daha sağlıklı ve doğru işlem yapılması sağlanmaktadır. Böylece hem uygulama yeknesaklığı sağlanmış hem de vatandaşların mağduriyet yaşama durumlarının önüne geçilmiştir. İlk düzenleme olan 5352 sayılı yasanın 9. maddesi ile arşive alınma koşulları oluşan kayıtların adli sicil kaydından arşive aktarılma yetkisini Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne vermiştir. Yine, yürürlük tarihi 11.04.2012 olan ve 28261 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6290 sayılı Adli Sicil Kanunu ile Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 2. maddesi ile değiştirilen, 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun 12. maddesinin 1. fıkrası (b) bendi ile arşiv kayıtlarının silinmesi koşulları yeniden düzenlenmiş ve anılan Kanun'un geçici 2. maddesi uyarınca arşiv kayıtlarının silinmesi işleminin Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nce yapılacağı hükme bağlanmıştır. Böylece kişiler hakkındaki kesinleşmiş ceza ve güvenlik tedbirlerine dair verilen mahkûmiyet kararlarını kayıt altına alan adli sicil ve arşiv kayıtlarını resmi olarak toplama, belgelendirme, sınıflandırma, değerlendirme, muhafaza etme ve gerektiğinde ilgililere bildirme görevi ile adli sicil ve arşiv kayıtlarında arşivleme ve silme yapma yetkisi tek elde toplanarak, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün yetkisine tabi kılınmıştır.

Yasal düzenleme ile adli sicil ve arşiv kayıtlarına ilişkin arşivleme, silme, düzeltme ve değişiklik yapma yetkisi artık sadece Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'ne verildiğinden, 11 Nisan 2012 tarihi itibarıyla Cumhuriyet Başsavcılıkları ya da mahkemelere yapılan talepler doğrudan Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'ne gönderilmektedir⁹. Ancak uygulamada mahkemelerin yetki aşımı ile kendilerine yapılan başvurularda, silinme koşullarının oluştuğu değerlendirilerek "adli sicil kaydının silinmesine" şeklinde kararlar verilerek Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'ne gönderildiği görülmektedir. Fonksiyon gaspi niteliğinde olan bu kararlara karşı kesinleşmenin gerçekleşmediği durumlarda 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'ndaki (CMK) itiraz yoluna, kesinleşmesi halinde ise kanun yararına bozma yoluna gidilmesi gerekmektedir¹⁰. Uygulamada Yargıtay'a bu hususa

⁸ Nejat Özkan/ Muharrem Songür, Teknik ve Hukuki Yönleriyle Türk Adli Sicil Sistemi, Ankara, 2005, s. 211.

⁹ 3682 sayılı saya döneminde talepler doğrudan mahkemeler yapılmakta ve taleplerin değerlendirilip neticelendirilmesi yetkisi de mahkeme makamına ait kılınmıştır.

¹⁰ "Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının, 17.01.2024 tarihli ve KYB-2024/3311 sayılı kanun yararına bozma isteminin;

"Karar tarihinden önce 11.04.2012 tarihli ve 28261 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6290 sayılı Adli Sicil Kanunu ile Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 2. maddesi ile değiştirilen, 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun 12. maddesinin 1. fıkrası (b) bendi ile arşiv kayıtlarının silinmesi koşullarının yeniden düzenlendiği ve anılan Kanun'un geçici 2. maddesi uyarınca arşiv kayıtlarının silinmesi işleminin Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nce yapılacağı hükme bağlandığı nazara alındığında, 11.04.2012 tarihinden itibaren adli sicil ve arşiv kayıtlarının silinmesi işleminin münhasıran Adli

ilişkin yansıyan birçok konu bulunmaktadır¹¹. Burada şu hususu belirtmek önem teşkil etmektedir. 5352 sayılı Kanun'un 3. maddesinde yetki ayrımı açıkça belirtilmiştir. Madde lafzında mahalli ve merkezi adli sicil ayrımı ve bu birimlerin görevleri açıkça belirtilmiştir. Merkezi adli sicil birimi olan Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'ne adli sicil kayıtlarının güncelleştirilmesi, düzenlenmesi, düzeltilmesi ve mahalli adli sicil birimlerine ulaştırılması görevi verilmiştir. Mahalli adli sicil birimlerine ise adli sicil bilgilerinin bilgisayara girilmesi, bu bilgilerin merkezi adli sicile aktarılması ile merkezi adli sicilden bilgilerin alınıp ilgili şahıs ve kurumlara iletilmesi görevi tanımlanmıştır. Diğer ifadeyle, adli sicil verilerini kayıtlara girme görevi halen mahal adli sicilde bulunmaktadır. Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, mahal adli sicil birimi tarafından hatalı girilen veriler ile yasal düzenlemelerdeki değişiklikler sonucunda meydana gelen kayıtlar üzerinde güncel düzenlemelere uygun olarak veri girişlerini güncelleme, silme ve arşivleme işlemlerini gerçekleştirme görevini üstlenmektedir. Bu kapsamda, gerekli denetimleri yaparak ilgili kayıtların silinme ve arşivleme işlemi yapma görevine sahiptir.

V. ADLİ SİCİL KAYITLARININ DÜZENLENME SİSTEMİ

5352 sayılı Adli Sicil Kanunu ile 3682 sayılı Adli Sicil Kanunu mülga olmuş ve adli sicil kayıtlarının silinmesi koşullarında farklı bir sistem benimsenmiştir. 5352 sayılı yasa ile 3682 sayılı yasa arasında yetki hususu dışında düzenlenen diğer farklılık oluşturan nokta da burada ortaya çıkmıştır. 3682 sayılı yasada yalnızca adli sicil kayıtları mevcut iken 5352 sayılı yasada adli sicil ve arşiv kayıtları şeklinde iki aşamalı bir sistem benimsenmiştir. Bu tasnifin temel amacı, silinme koşulları oluşan ve oluşmayan kayıtların adli sicil kayıtlarında farklı kısımlarda belirtilmesi, bu sayede kayıtların daha sade ve düzenli bir şekilde görünmesinin sağlanmasıdır. Aynı zamanda, kayıt sahipleri açısından aleyhe bir durum oluşmamasına da dikkat edilmektedir. Başka bir deyişle, sicil kaydı sahiplerinin hak ihlallerine yol açabilecek sorunların ortadan kaldırılması hedeflenmektedir. Zira, sicil kayıtları ile arşiv kayıtları farklı sicil sorgulama türlerinde yer almaktadır. Dolayısıyla, bir kişinin resmi bir kuruma ibraz edeceği adli sicil kaydı ile özel bir müesseseye ibraz edeceği adli sicil sorgu kaydı, sicil ile arşiv kayıtlarının görünürlüğü bakımından farklılık taşımaktadır. Adli sicil kaydının ilk kısmını "adli sicil kayıtları" başlığı altındaki kısım oluşturmaktadır. Kaydın bu kısmında yerine getirmesi henüz yapılmamış ya da ceza

Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünce yapılması gerektiği gözetilmeden, yazılı şekilde arşiv kaydının silinmesine karar verilmesinde isabet görülmemiştir." şeklinde Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün silme yetkisine müdahale niteliğindeki kesinleşen hükümler Yargıtay ilgili dairesi tarafından kanun yararına bozma incelemesi ile bökülmüştür. Yargıtay 5. CD., E: 2024/1200, K: 2024/4752, T:25.04.2024, (UYAP).

- ¹¹ "...Hükümlünün arşiv kayıtlarında yer alan hırsızlık suçu, Anayasa'nın 76. maddesinde sayılan suçlardan olup, 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun geçici 2. maddesinin 2. fıkrasında 6290 sayılı Yasa ile yapılan değişiklikle, Anayasa'nın 76. maddesi ile bazı özel kanunlarda yer alan ve bir hak yoksunluğuna neden olan mahkûmiyetlerin, arşive alınma koşullarının olduğu tarihten itibaren Yasa'nın 12. maddesinin 1. fıkrasındaki koşulların oluşması halinde silinmesi olanaklı hale gelmekle birlikte, yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı bulunup bulunmadığı anlaşılamadığından, anılan maddede öngörülen süreler dolmadığı gibi, 11.04.2012 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6290 sayılı Kanun'la, 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun geçici 2. maddesine eklenen 3. fıkra uyarınca, 11.04.2012 tarihinden itibaren arşiv kaydının silinmesi işlemlerinin Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünce yerine getirileceğinin gözetilmemesi hukuka aykırı bulunmuştur." şeklindeki karar için bkz. Yargıtay 2. CD., E: 2024/1024, K: 2024/11059, T: 09.09.2024, (UYAP).

zamanaşımı henüz dolmamış olması nedeniyle arşive alınması mümkün olmayan kayıtlar yer almaktadır. İkinci kısmı oluşturan “adli sicil arşiv kaydı”¹² kısmını ise, yerine getirilmiş ya da ceza zamanaşımı dolmuş olması ancak silinme koşulları henüz oluşmamış olması nedeniyle adli sicil kaydı kısmından arşiv kaydı kısmına alınan kayıtlar oluşturmaktadır. Bu kısımdaki kayıtlar silme süreleri dolana kadar arşiv kaydı kısmında bekletilmektedir.

Adli sicil kayıtlarının sisteme işlenmesi ve düzenlenmesi hususu bakımından ilk olarak hangi kayıtların sicile işlenecek nitelikte olduğunun tespiti gerekmektedir. 5352 sayılı yasanın 4. maddesindeki düzenlemede bu konuda aranan ilk şart kararın kesinleşmiş olmasıdır. Mülkilik ilkesi¹³ gereğince kararın, Türk mahkemeleri tarafından verilmiş olması ve Türk vatandaşı ya da yabancılar tarafından işlenen suçlar hakkında verilmiş olması şartları gerçekleşmiş olmalıdır. Yine mütekabiliyet ilkesinin geçerli olduğu yabancı ülkeler tarafından Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü’ne gönderilen ve bu yabancı ülkede Türk vatandaşlarının işledikleri suçlardan olması gerekmektedir.

Kayıtların gösterim şekilleri “fiş” olarak ifade edilmektedir. Her kayıt türü niteliğine göre farklı harflerle gösterilmektedir. Kayıtlarda sadeliği sağlamak adına, harfler fişlerin açılımlarının kısaltması şeklinde adli sicil kayıtlarına girilmektedir. Mahkeme tarafından verilen cezayı gösteren ceza fişleri “C” harfi ile, yerine getirme fişleri “Y” harfi ile, tali karar fişleri¹⁴ ise T harfi ile belirtilmektedir¹⁵.

Ceza ve yerine getirme fişi kayıtları adli sicil ve arşiv kayıtları kısmında görülebilen nitelikteki kayıtlardır. Yine ceza fişine bağlı olarak girilen şartlı tahliye fişi de bu görünüme sahip olan ve T harfi ile gösterilen bir kayıt türüdür. Bunun dışında kayıtlara işlenen ancak “mahsus sicil” denen gizli kayıtlara işlenmesi sebebiyle yalnızca mahkeme ve savcılık makamı tarafından görülebilen kayıt türü bulunmaktadır¹⁶. Bu kayıtlar da T harfi ile sicil kayıtlarına işlenmektedir. Yaşı küçüklerin işlediği suçlara ilişkin kayıtlar, 4616 sayılı yasadaki verilen erteleme ilamları, kovuşturmanın ertelenmesi kayıtları, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı, etkin pişmanlık

¹² Uygulamada bu kısım için “arşiv kaydı” ifadesi kullanıldığından bundan sonraki kısımlarda bu şekilde anılacaktır.

¹³ Mülkilik diğer ifadeyle ülkesellik ilkesi, failin ve mağdurun vatandaşlığından bağımsız olarak, ülkenin coğrafi olarak sahip olduğu sınırları içinde işlenen yer devletin ceza kurallarının uygulanması olarak açıklanabilmektedir. Ülkesellik, devletin kendi ülke sınırları içindeki hakimiyetinin bir uzantısıdır. Devlet cezalandırma tekeli kamu adına elinde bulundurmaktadır. Bu tekelin neticesi olarak da devletin cezalandırma yetkisini kullanması, vatandaşlar üzerindeki otoritesinin hissedilmesine yönelik araçlardan birisi olmaktadır.Bkz. Durmuş Tezcan/ Mustafa Ruhan Erdem/ Rıfat Murat Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2019, s. 84; Rona Aybay/ Esra Dardağan, Yasaların Uluslar arası Düzeyde Çatışması, İstanbul, Aybay Yayınevi, 2001, s.19.

¹⁴ Tali karar fişleri C fişine bağlı olarak düzenlenen şartlı tahliye niteliğinde olabileceği gibi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, 4616 sayılı yasa ile verilen ilamları gösteren ya da mahkumiyete dair daha sonra yapılan değişiklikleri gösteren ve uygulamada “karar değişikliği T’si” şeklinde ifade edilen kayıtlar gibi kayıtları ifade etmektedir.

¹⁵ Mustafa Artuç, Hüküm Kurma Sanatı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s.464-465.

¹⁶ “...hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının hukuken hiç sonuç doğurmayan bir karar olmadığını, aksine, sanığın belirli sürelerle denetime tabi kıldığını, hahg kararının adli sicile işlenmesi de kendine mahsus bir sisteme kaydedildiğini...” Yargıtay 2.CD, E: 2023/11918, K:2024/4162, T. 12.03.2024,(UYAP).

hükümleri¹⁷, yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları mahsus sicile işlenen kayıt türleridir.

Aynı suçtan hem hapis hem de para cezasına mahkûm olan kişilerin sicil kayıtları, her iki yaptırımın tek bir C fişi altında kaydedilmesiyle gerçekleştirilmektedir. Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün kayıtların sadeleştirilerek tutulması yönünde bir eğilimi de bulunmaktadır. Örneğin; 4733 sayılı Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkol Piyasasının Düzenlenmesine Dair Kanun'un 8. maddesi kapsamında işlenen suç hem hapis hem de para cezasına mahkûmiyeti gerektirmektedir. Uygulamada, aynı esastan ve aynı suçtan verilen hapis ve para cezaları, mahal adli sicil birimi tarafından sıklıkla ayrı ayrı C fişleri şeklinde kayıtlara girilmektedir. Bu hem sicil kayıtlarında kalabalıklık ve kargaşa yaratmakta, hem de ilgililer tarafından tek bir suç işlemiş olmasına rağmen birden fazla sabıkası varmış gibi algılandığı şeklinde Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'ne başvurular yapılmasına neden olmaktadır. Bu nedenle mahal tarafından bu şekilde girilen kayıtlar da Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından birleştirme yapılarak amaçlanan sadeleştirme gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

VI. ADLİ SİCİL VE ARŞİV KAYITLARININ SİLİNMESİ

Adli sicil ve arşiv kayıtlarının silinmesinde 5352 sayılı kanunun 9.,12. ve geçici 12. maddeleri ile değişiklikler yapılarak mevcut uygulanan silme ve arşivleme koşulları oluşmuştur. Bu nedenle suç tarihi 01.06.2005 ve sonrası olan suçlar ile öncesine dair suçlara ilişkin uygulanacak silme koşulları bakımından ayırım yapılarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayırma temel teşkil eden tarihte “suç tarihinin” esas alındığına özellikle dikkat çekmek isteriz. Söz konusu tarihten sonra özel kanunlar çerçevesinde yapılan değişiklikler de, silinme hususunun değerlendirilmesinde farklı tarihleri de rol oynar hale getirmiştir. 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu ile 14.06.2007 tarihi, 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kanunu ile 29.06.2012 tarihi cezaların silinme sürelerinin belirlenmesinde temel teşkil eden özel düzenlemelerden bazılarını oluşturmaktadır. Çalışmamızda yeni kanuna ilişkin uygulamada aksamalar yaratan noktalar ve çözüm önerileri aktarılacağından 5352 sayılı kanundaki adli sicil ve arşiv kayıtlarının silinme ve arşive alınma hususlarına ilişkin değerlendirmeler üzerinde daha ağırlıklı durulacaktır.

¹⁷ “...İlk Derece Mahkemesince sanık hakkında karşılıksız yararlanma suçundan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 163/3, 168/5. 62. ve 51. maddeleri uyarınca erteli 6 ay 20 gün hapis cezasına hükmedildiği, sanığın istinaf talebi üzerine, Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 7. Ceza Dairesince, duruşma açılmadan, ilk derece mahkemesinin mahkûmiyet hükmü kaldırılarak, sanığın atılı suçtan aynı Kanun'un 163/3, 168/5. maddeleri gereğince davanın düşürülmesine karar verildiği anlaşılmakla,...

Sanık hakkında verilen düşme kararına istinaden, karar kesinleştiğinde bir suretinin Adli Sicil Kanunu'nun 6/2. maddesi uyarınca mahsus siciline kaydı için Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne gönderilmesine karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, yazılı şekilde karar verilmesi,” nedeniyle bozulmasına hükmedilmektedir. Yargıtay 2. CD., E: 2021/20652, K: 2024/11994, T: 12.09.2024, (UYAP); “...Kurum zararını kovuşturma safhasında gideren sanık hakkında 5237 sayılı Kanun'un 168/5. ve 5271 sayılı Kanun'un 223/8. maddesi uyarınca kovuşturma koşulunun sonuçları benzer sonuçları doğurması nedeni ile düşme kararı verilmesi karşısında, karar kesinleştiğinde bir suretinin Adli Sicil Kanunu'nun 6/2. maddesi uyarınca mahsus siciline kaydı için Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'ne gönderilmesine karar verilmesi gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi” gerekçesiyle bozulmuştur. Yargıtay 2. CD., E: 2021/20748, K:2024/12005, T: 12.09.2024, (UYAP).

A. ADLİ SİCİL KAYITLARININ SİLİNMESİ

1. Genel Silme Koşulları

Adli sicil ve arşiv kayıtlarının silinmesi 5352 sayılı kanun ve sonrasında yapılan birçok özel kanun düzenlemesi neticesinde bazı genel kurallara ve bu kurallara istisna teşkil eden birçok kurala tabi olarak yapılacak değerlendirmeye göre gerçekleşmektedir.

Daha önce de belirttiğimiz üzere Adli Sicil Kanunu ile sicil belgesinde, sicil kayıtlarının olduğu kısım ve arşiv kayıtlarının olduğu kısım olarak iki aşamalı bir sistem benimsenmiştir. Dolayısıyla bu iki aşamalı sistem gereğince kaydın sicilden arşive aktarılması ile arşivden de tamamen silinmesi farklı koşulların gerçekleşmesine tabi tutulmuştur.

5352 sayılı yasanın 9. maddesinde adli sicil kayıtlarının silinme koşulları düzenlenmiştir. Kayıta yer alan cezanın yerine getirilmesi, ceza mahkûmiyetini bütün sonuçlarıyla ortadan kaldıran şikâyetten vazgeçme veya etkin pişmanlık, ceza zamanaşımının dolması, genel af, cezaya ilişkin suçun suç olmaktan çıkarılması, kanun yararına bozma ya da yargılamanın yenilenmesi ile beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararları verilmesi hallerinde koşulları oluşan kayıtlar silinmektedir. Silinme koşulları oluşmayan kayıtlar da arşive alınmaktadır. Detaylı şekilde açıklayacağımız üzere kayıt sahibinin ölmesi halinde, ilgili belgenin Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne ulaşması akabinde kayıtların tamamı silinmektedir.

Silme koşulları suçun işlenme tarihine, suçun niteliğine göre yerine getirme tarihinin üzerinden belli sürelerin geçmesi kriterleri değerlendirilerek tespit edilmektedir. Bir kaydın silinebilmesi için ilk kriter cezanın yerine getirilmiş olmasıdır. Bu nedenle de sicil kayıtlarına, ceza fişini simgeleyen “C” harfinin altında, ona bağlı olan yerine getirmeyi ifade eden “Y” harfi ile gösterilen fişin de kayıtlara intikal etmesi gerekir. Silme koşullarının oluşmasında geçmesi beklenen süreler ilk olarak yerine getirme fişinin kayıtlara işlenmiş olması halinde bu sürenin üzerine eklenerek, yerine getirme fişinin mevcut olmaması halinde ise ceza zamanaşımı süresinin üzerine eklenerek tespit edilmektedir.

Yerine getirme tarihi üzerine cezanın ve suçun niteliğine göre kanunda aranan süreler olan beş, on beş ve otuz yıllık sürelerin eklenmesi halinde inceleme tarihinde söz konusu süreleri dolduran kayıtlar için silme işlemi uygulanmaktadır. Silinme sürelerinin belirlenmesinde başlangıç noktası olarak yerine getirme tarihinin esas alınmasının istisnasını oluşturan durumlar da bulunmaktadır. Kurala istisna oluşturan hususu, 765 sayılı kanun döneminde verilen ve 647 sayılı yasanın 6. maddesi gereğince ertelenen suçlar oluşturmaktadır. Bu suçların silinmesi bakımından yerine getirme tarihi değil karar tarihi esas alınmaktadır.

Genel kural olarak silinme koşullarına bakıldığında, temel kuralı oluşturan husus, adli sicil kayıtlarına işlenen suçların yerine getirme tarihinden itibaren beş yıllık sürenin dolması akabinde silinmesidir. Beş yıllık süre kasıtlı suçlardan basit suç olarak nitelendirilen suçlar ile taksirli suçlar bakımından geçerli süre olarak kabul edilmektedir. Ancak 5352 sayılı yasada, Anayasa 76. madde18 ve özel kanunlarda

¹⁸ Anayasanın 76. Maddesinde sayılan suçlar şu şekildedir: zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, Resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçları.

belirtilen ve basit suç kavramı dışında kalan¹⁹ suçlar bakımından yerine getirme tarihinden itibaren on beş ve otuz yıllık sürelerin geçmesi akabinde silinme koşulları oluşabilmektedir. On beş ve otuz yıllık sürelerin ayrımını oluşturan noktayı ise “yasaklanmış hakların geri verilmesi” müessesesi oluşturmaktadır. 5352 sayılı yasa ile getirilen düzenlemelerden birisi de burada karşımıza çıkmaktadır. Bu suçlar bakımından yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının alınması halinde yerine getirme tarihinden itibaren on beş yıl geçmesi, alınmaması halinde ise otuz yıl geçmesi halinde kaydın ya da kayıtların silinme koşulları oluşmaktadır. Bu kurallara istisna teşkil eden birçok silinme koşuluna etki eden kural bulunmaktadır. Yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı gerektiren suçlara uygulamada nitelikli suç denilebilmektedir. Bu nedenle makalemizde de on beş ve otuz yıllık silinme koşuluna tabi suçlar bakımından kısaca belirtmek adına “nitelikli suç” kavramı kullanılmıştır. Yasaklanmış hakların geri verilmesini gerektiren suçlara ilişkin ayırım yapma noktasında uygulamada sıkça hatalı kararlar oluşmaktadır. Hangi suçların basit suç, hangi suçların nitelikli suç kistası kapsamında kaldığını, 765 sayılı TCK dönemindeki suçlar bakımından daha ağırlıklı olmakla birlikte, tespitinde uygulamada yaşanan sorunlar doğru olmayan kararların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Adli sicil kayıtlarının silinmesi bakımından 3682 sayılı yasa ile 5352 sayılı yasa arasındaki farklılıklardan birisini talep hususu oluşturmaktadır. 3682 sayılı yasa döneminde kayıt sahibi, Cumhuriyet savcısı ya da Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü’nün talebi üzerine hükmü veren mahkeme ya da talebin yapıldığı yer asliye ceza mahkemesi tarafından duruşma açılmaya gerek olmaksızın işlemin yapılması mümkün olmaktaydı²⁰. Ancak 5352 sayılı yasayla birlikte, kayıt sahibinin bizzat müracaat etmesi ya da özel vekâletname ile yetkilendirilen vekilinin talebi gereklidir. Ayrıca, 6763 ve 7188 sayılı yasalar çerçevesinde, sanığın lehine yapılan düzenlemeler neticesinde verilen “düşme” kararları ve ceza mahkûmiyetini tüm sonuçları ile ortadan kaldıran şikâyetten vazgeçme durumlarına bağlı olarak mahkemeler tarafından verilen ilgili kararların Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü’ne iletilmesi üzerine, ilgili silme ya da arşivleme işlemleri yapılabilmektedir.

2. Genel Müdürlük Tarafından Re’sen Silme İşleminin Uygulandığı Kayıtlar

Adli sicil kayıtlarına işlenen fişlerin kayıtlara girilmesinde kural olarak mahal adli sicil birimi görevli olmakla birlikte, bazı kayıtların girişi Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır²¹. Bu kriterlere aykırı olarak girilen kayıtlar da bulunabilmektedir. Hatalı girilen bu tür kayıtlara ilişkin silme ve güncelleme işlemleri Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından re’sen yapılabilmektedir.

¹⁹ Bu kavram ile kastedilen husus şöyle açıklanabilir: Kanunda ve anayasada, özel kanunlarda sayılan bazı suçlar için silinme süreleri bakımından yerine getirme tarihinden itibaren 15 ve 30 yıllık silinme süreleri aranmıştır. Bu süreler daha uzun silinme süreleri oluşturduğundan uygulamada nitelikli suç kavramı ile ifade edilmektedir. Bunlar dışında kalan suçlar ise basit suç olarak adlandırılabilir. Bu sürenin ayrımını oluşturan husus bir alt başlıkta açıklanmaktadır.

²⁰ İbrahim Çiçek, “ 5352 Sayılı Adli Sicil Kanunu’na Göre Adli Sicil Ve Arşiv Kaydının Silinmesi Ve Memnu Hakların İadesi”, C.3, S.19, Mart 2008, Terazi Hukuk Dergisi, s.112.

²¹ Bu ayırım Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü’nün 19/11/2012 tarihli bildirme fişleriyle ilgili 29733 sayılı genelgesinde açıklanmıştır. <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/genelge-ve-genel-yazilar>. Erişim Tarihi: 06.12.2024.

Re'sen silme işleminin uygulanmasını ortaya çıkaran hususlardan bazıları ise idarenin eylemlerine tabi olmayan durumlardan kaynaklanmaktadır. Bu tür durumlarda kesinleşerek adli sicil kayıtlarına işlenen bazı kayıtların silme işlemlerinin yapılmasında talep unsurunun aranması işin niteliği gereği mümkün olmadığından re'sen silme işlemi gerçekleştirilmektedir. Bu hallerden birisini “ölüm” hali oluşturmaktadır. Ölüm ile kayıt sahibinin kişiliği sona erdiğinden²² artık söz konusu kayıtların tutulmasında hukuki yarar bulunmadığından ölü kişilere ait kayıtlar, nüfus kayıtlarından yapılan tespit üzerine ya da mahkemelerce ölüm sebebiyle verilen düşme kararları üzerine Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından otomatik olarak ve re'sen silinmektedir²³.

Re'sen silme işleminin uygulandığı diğer kayıt türünü ise, genel af uygulanan cezalar oluşturmaktadır. Genel af, kamu davasını, hükmolunan cezaların ve mahkûmiyetin tüm neticelerini ortadan kaldıran aftır. Anayasanın 87. maddesi çerçevesinde genel af çıkarılması, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile gerçekleşmektedir²⁴. Affın niteliğinin genel af olması uygulandığı sanık ve hükümlerin kapsamından kaynaklanmamaktadır. Affa genel af niteliği veren unsur, hükmün hukuki sonuçlarının, cezaların ve mahkûmiyetin bütün neticelerini ortadan kaldırması oluşturmaktadır. Affın çıkarıldığı tarihte suç ile ilgili henüz kovuşturma başlamamış ise kovuşturma yapılmaz. Yargılama yapılması esnasında affın gerçekleşmesi halinde ise, davanın düşmesine karar verildiğinden yine adli sicil kayıtlarına işlenmesi mümkün olmamaktadır²⁵. Kesinleşip kayda işlenen suçlar hakkında af çıkarılması durumunda ise, bu kayıtlar Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından re'sen sicil kaydından silinerek arşive alınmaktadır. Burada dikkat edilecek husus, 5352 sayılı yasanın 9. maddesinde belirtildiği üzere, genel af halinde kayıt tamamen silinmemekte, sicil kaydından arşiv kaydına alınma işlemi yapılmaktadır. Çünkü genel af cezaı ortadan kaldırmamakta mahkûmiyeti sona erdirmektedir²⁶. Cezanın infazının gerekliliğini ortadan kaldırdığından ancak ceza varlığını koruduğundan arşivleme işlemi yapılarak yasal silinme sürelerinin dolması halinde arşivden tamamen silinme işlemi uygulanmaktadır.

Fiilin kanun ile suç olmaktan çıkarılması halinde de, bu suça ilişkin sicil ve arşiv kayıtlarına talep aranmaksızın Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından silme işlemi yapılmaktadır. İdari para cezasına çevrilen kayıtlar bu kapsama girmektedir. Mülga 3682 sayılı Kanun'un m. 8/2. fıkrası ile idari para cezasına çevrilen mahkûmiyet hükümlerinin Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından re'sen silineceği düzenlenmişti. Her ne kadar 5352 sayılı yasada bu hükme açıkça yer verilmemiş olsa da, uygulama aynı şekilde devam etmektedir. Örnek olarak; 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu m. 48/5. fıkrasındaki alkollü araç kullanma, artık idari para cezası niteliğinde olduğundan sicil kayıtlarına işlenecek nitelikte değildir. Bu tür bir kaydın işlenmesi halinde re'sen silme işlemi uygulanmaktadır.

Kanun yararına bozma²⁷ veya yargılamanın yenilenmesi²⁸ neticesinde verilen beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararları kesinleşmeleri halinde, ilgili

²² İhsan Erdoğan/ A.Dilşad Keskin, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, 3. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2020, s. 320.

²³ 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu m.9/2.

²⁴ Mahmut Koca/ İlhan Üzülmüş, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019, s.707.

²⁵ Dülger, 2023, s.1041.

²⁶ Öztürk/ Erdem, 2022, s.595.

²⁷ Kanun yararına bozma, olağan kanun yolları olan istinaf ya da temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşen kararlara karşı başvurulabilen olağanüstü kanun yoludur. Maddi

belgelerin Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'ne ulaşması akabinde önceki mahkûmiyete ilişkin adli sicil ve arşiv kaydı tamamen silinir.

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından herhangi bir silinme koşulu aranmaksızın doğrudan silme işlemi uygulanacak kayıtlardan bazılarını da sehven işlenen kayıtlar oluşturmaktadır. 5352 sayılı yasanın 5. maddesinde sicile işlenemeyecek kayıt türleri açıkça düzenlenmiştir. Bu kapsamda disiplin suçları ve tazyik hapsine ilişkin ilamlar, idari para cezaları TCK kapsamındaki cezai sahada bulunmaması nedeniyle adli sicil kayıtlarına işlenmemektedir. Yine 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'na göre sırf askeri suç niteliğindeki suçlarda verilen mahkûmiyet hükümleri de adli sicil kayıtlarına işlenmemektedir. 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nda sırf askeri suçların ne olduğu veya hangi suçların sırf askeri suç niteliğinde olduğu somut olarak belirtilmemiş, Askeri Yargıtay İçtihatları Birleştirme Kurulu'nun 11.06.1975 tarih ve 1975/5-2 sayılı kararında, hangi suçların sırf askeri suç olacağının kazai yoldan çözümlenmesi gerektiği ifade edilmişti. Ancak, 30.06.2021 tarihli Resmi gazetede yayımlanan 7329 sayılı Askeri Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunun 1.maddesinde, 1632 sayılı kanuna eklenen Ek 11. madde ile sırf askeri suçlar madde numaraları gösterilmek suretiyle belirtilmiştir²⁹. Nitekim, disiplin suçları, tazyik hapsi, 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nda sayılan sırf askeri suçlardan verilen mahkûmiyetlere ilişkin adli sicil kayıtlarına giren kayıtlar re'sen silme işlemine tabi tutulmaktadır. İdari para cezaları ile, ilk etapta hapis ya da adli para cezası niteliğinde olup kanun değişiklikleri ile suç olmaktan çıkarılarak idari para cezasına dönüştürülen ilamlar da adli sicil ve arşiv kayıtlarından re'sen silinecek kayıt niteliğindedir.

Yine hatalı olarak adli sicil kaydına işlenen kayıt türlerinden bir diğerini de TCK 53. maddede düzenlenen belirli hakları kullanmaktan yoksun bırakılması kayıtları oluşturmaktadır. Belirli haklardan yoksun bırakılması yaptırımı kasten işlenen suçtan dolayı hükümlü hapis cezasının kanuni sonucu olduğundan 30 ayrı bir ceza fişinde gösterilmesi gerekmemektedir. Ancak uygulamada sıklıkla belirli haklardan yoksun bırakılması yaptırımı da ceza fişi olarak girilmekte ve akabinde bu kayda ilişkin yerine getirme fişi girişleri de yapılmaktadır. Buna ilişkin yapılan ceza ve yerine getirme girişleri, girilmemesi gereken nitelikte olduğundan Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından re'sen silinmektedir.

hukuka ve yargılama hukukuna ilişkin oluşan hukuka aykırılıkların denetimine imkan vermektedir. Bkz. Cumhur Şahin/ Neslihan Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s.303. Kanun yararına bozma neticesinde ilk verilen mahkûmiyet hükmü tamamen ortadan kalkıp beraat kararına hükmedildiğinde artık adli sicil kaydına işlenen nitelikte bir hüküm ortada kalmamaktadır.

²⁸ Yargılamanın yenilenmesi de kesinleşen kararlara karşı başvurulanan olağanüstü kanun yoludur. Kanun yararına bozmadan farklı olarak, kararın ne şekilde kesinleştiği önem arz etmemektedir. Hükmün kesinleşmesinin akabinde infaz aşamasında ya da infaz tamamlandıktan sonra hükümde yanlışlık olduğu fark edilebilir. Yargılamanın yenilenmesi kanun yolu ile bu yanlışlığın giderilmesi için başvurulmaktadır. Bkz. Şahin/ Göktürk, 2022, s.309. Yargılamanın yenilenmesi neticesinde kanun yararına bozmada olduğu gibi ilk mahkûmiyet hükmünü ortadan kaldıran yeni bir karar verilebilir ve halde yeni karar neticesinde kayıtlarda güncelleme yapılması, ortadan kalkan eski karara ilişkin kayıtların silinmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

²⁹ Sırf askeri suç kapsamında kalması nedeniyle sicil kaydına girilmeyecek 1632 sayılı yasanın kanun maddeleri: 60,62, 66, 67, 68, 70, 79, 82, 84, 85, 87, 88,89, 90, 91, 93, 94, 97, 98, 100, 101, 102, 136.

³⁰ İzzet Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 20. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2024, s.975.

5237 sayılı TCK'nın 191/2. maddesi de özellik arz eden durumlardandır. Madde lafzında da belirtildiği üzere, kullanmak için uyuşturucu satın alan, bulunduran kişi hakkında herhangi bir cezai müeyyide uygulanmamakta, doğrudan denetimli serbestlik tedbiri uygulanmaktadır. Durma niteliğinde olan bu tür kayıtların adli sicil kayıtlarına işlenmesi mümkün olmadığından sehven işlenmeleri halinde re'sen silinmeleri gerekmektedir.

3. Taksirli Suçlarda Silme Koşulları

Taksirli suçlar bakımından özel kanunlar ile getirilen silme koşullarının bir etkisi ortaya çıkmamıştır. Taksirli suçlarda, suç tarihi ile verilen ceza miktarı bakımından da herhangi bir ayırım yapılmamaktadır. Dolayısıyla, taksirle işlenen suçun niteliği, suç tarihi ve verilen ceza miktarı ne olursa olsun yerine getirme tarihinden itibaren beş yıllık sürenin dolması ile kaydın silinme koşulları oluşmaktadır.

4. Yaş Küçüklüğü Halinde Silme Koşulları

Yaş küçüklüğü halinde işlenen suçların adli sicil kayıtlarına işleneceği 5352 sayılı yasanın m. 10/3. fıkrasında düzenlenme altına alınmıştır. Ancak mülga 3682 sayılı kanunda yaşı küçüklere ilişkin kayıtlara dair özel düzenlemeler mevcut iken, 5352 sayılı yasa da bu hususta herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konudaki boşluğun giderilmesi bakımından kanuni düzenleme yapılmasının yerinde olacağı kanaatindeyim³¹.

Yaş küçüklüğü halinde işlenen suçlar genel silme kurallarının istisnasını oluşturmaktadır. Kanun koyucu cezalandırma sürelerinin belirlenmesinde yaş küçüklüğünü indirim ya da cezasızlık sebebi olarak düzenlemiştir³². Adli sicil kayıtlarının silinmesi ve arşive alınması bakımından da genel kurallardan farklı kurallar uygulanmaktadır. Yaş küçüklüğü olan kayıtlarda silme süresi suçun, yasaklanmış hakların geri verilmesini gerektiren suçlar kapsamında olup olmadığına dair bir ayırım olmaksızın, yerine getirme tarihinden itibaren beş yıllık yasal sürenin geçmesi halinde silinme koşullarının oluşmasına imkân tanınmıştır. Bu kuralın temelinde ise yaş küçüklüğü uygulanan ilamlar bakımından TCK 53. maddedeki hak yoksunluğu hükümlerinin uygulanmasının mümkün olmaması nedeniyle suç, nitelikli suç kapsamında kalsa dahi yasaklanmış hakların geri verilmesi müessesesine ihtiyaç duyulmaması hususu bulunmaktadır.

Mülga 3682 sayılı yasa döneminde 18 yaşından küçüklerin adli sicil kayıtlarının silinebilmesi için ikili bir ayırım söz konusuydu. 18 yaşından küçüklerin işledikleri suç 3682 sayılı Kanunun m. 8/b bendindeki mahkûmiyetler kapsamında kalması halinde cezanın yerine getirilmesinden itibaren beş yıllık sürenin dolması ile sicilden silinmesi gerçekleşebilmekteydi. İşlenen suçun bu kapsamda kalmayan diğer suçlardan olması halinde ise, cezanın yerine getirilmesinden itibaren iki yıllık sürenin dolması ile sicilden silinmesi mümkün olabilmekteydi. Burada belirlemek gerekir ki, yaşı küçüklerin aldıkları ceza miktarının silinme süresine etkisi bulunmamaktaydı. 5352 sayılı yasa ile mülga Adli Sicil Kanunu'ndaki bu ikili ayırım sonlandırılarak daha sade bir düzenleme yapılmış ve yaşı küçükler bakımından silinme kıstası olarak tek kural uygulanmaktadır. Yine mülga kanun ile benzer şekilde yaşı küçüklerin aldıkları ceza

³¹ Benzer görüş için Bkz. İbrahim Çiçek, Adli Sicil ve Arşiv Kaydının Silinmesi, Ankara, 2013, s. 43.

³² Özgenç, 2024, s.472-480.

miktarı ve suçun niteliği herhangi bir önem taşımaksızın cezanın yerine getirilmesinden itibaren beş yıllık sürenin geçmesi ile silinme koşulu oluşmaktadır.

5. Akıl Hastalığı Halinde Silinme Koşulları

Akil hastalığı nedeniyle kişilerin işledikleri fiille ilgili olarak kusur yetenekleri ve ceza sorumlulukları mevcut olmamaktadır. Bu kişiler hakkında mahkeme tarafından akıl hastalığına özgü güvenlik tedbirlerine karar verilmektedir. Söz konusu güvenlik tedbirine ilişkin karar adli sicil sistemine ceza fişi olarak girilmektedir³³.

Akil hastalarına yönelik koruma tedbirlerinin amacını koruma ve tedavi fonksiyonu oluşturmaktadır. Bu şekilde hem toplum söz konusu kişinin topluma aykırı davranışlarından korunmakta hem de akıl hastası kişinin tedavi edilmesi söz konusu olmaktadır³⁴.

Akil hastası hakkında hükmedilen koruma ve tedavi amaçlı güvenlik tedbirinin süresi, akıl hastasının toplum açısından ortaya çıkardığı tehlikeliliğin ortadan kalmasına veya önemli ölçüde azalmasına olan ihtiyaca göre belirlenmektedir. Akil hastası hakkında uygulanan güvenlik tedbirinin yeterli düzeyde tedaviyi sağladığına ilişkin hastanın tedavi edildiği sağlık kurulu tarafından rapor tanzim edilmektedir. Söz konusu rapor üzerine, mahkeme tarafından güvenlik tedbirinin yerine getirildiğine dair karar verilmektedir³⁵. Bu karar ile ceza fişinde girilen kaydın artık infaz edildiğini göstermek amacıyla güvenlik tedbirine ilişkin yerine getirme fişi girişi yapılmaktadır. Akil hastalığına ilişkin güvenlik tedbirinin yerine getirilmesi halinde, kaydın silinmesi bakımından diğer kayıtlardan farklı bir durum söz konusu olmaktadır. Akil hastalığına dair güvenlik tedbirinin yerine getirildiği tarih itibarıyla kaydın silinme koşulu olduğundan silme işlemi yapılmaktadır. Bu kayıtlar için yerine getirme tarihinin üzerinden beş, on beş ve otuz yıllık sürelerin geçmesi gibi bir kıstas bulunmamaktadır.

6. Türk Vatandaşları Hakkında Yabancı Mahkemeler Tarafından Verilmiş Olan Mahkûmiyetlerin Silinme Koşulları

Türk vatandaşlarının yabancı ülkelerde işledikleri suçlara ilişkin fişler, mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde ilgili ülkelerden Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'ne bildirilmektedir. Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından bildirilen fişlerdeki suçların TCK'daki suçların kapsamına girip girmediği ya da silinme koşullarının oluşup oluşmadığına dair tek tek inceleme yapılmaktadır. Çünkü, her ülkenin kendi kanunları çerçevesinde suç olarak kabul ettiği eylemler farklılık gösterebilmektedir. Bu fişlerden sicile ya da arşive işlenme niteliği haiz olanlar belirlenerek resmi kayıtlara girişleri yapılmaktadır.

5352 sayılı Kanun'un m. 9/3. fıkrasında bu kayıtlara ilişkin silme koşulları ayrıca düzenlenmiştir. Çünkü, yabancı mahkemelerden ilgili mahkûmiyetlere ilişkin ceza fişleri gönderilmekte, suçun infazına ilişkin bilgilerin takibi mümkün olamamaktadır. Bu durum da, Türk hukukunda silinme koşullarının yerine getirme tarihine göre belirlendiği bir sistemin hâkim olması nedeniyle, bu kayıtların hiçbir zaman silinememesi gibi bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Kanun koyucu da bu durumu engellemek adına yabancı kayıtların silinme koşullarını farklı şekilde

³³ İzzet Özgenç/ İlhan Üzülmüş, Ceza Genel Hukuku, 6. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2024, s.186.

³⁴ Özgenç/ İlhan, 2024, s.186.

³⁵ Özbek/ Doğan/ Meraklı/ Bacaksız/ Başbüyük, 2024, s.390.

düzenlemiştir³⁶. Buna göre bu kayıtlardaki hürriyeti bağlayıcı cezalara ilişkin kayıtlar için, kesinleşme tarihine mahkûmiyet kararında belirlenen ceza süresi ilave edilerek tespit edilen tarihte infaz edilmiş sayılma koşulu oluşmaktadır. Söz konusu tarih itibarıyla kaydın sicil kaydından çıkarılarak arşiv kaydına alınma koşulu gerçekleşmiş olmaktadır. Suçun nitelikli olması halinde bu süreden geçerli olmak üzere ve yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının temin edilip edilmemesine göre on beş ve otuz yıllık süreler değerlendirilerek silme koşulları tespit edilmektedir. Diğer deyişle infaz edilmiş sayılma durumunun sağlandığı tarihten sonraki silme koşulları genel kurallar çerçevesinde işlemektedir. Yabancı mahkeme tarafından mahkûm edilen ve kesinleşen cezadan adli para cezası ya da erteli hapis cezalarına ilişkin kayıtlar, adli sicil kaydına alınmadan doğrudan arşive kaydedilmektedir.

7. Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi Kararı Gerekliliğini Ortaya Çıkaran Silinme Koşulları

Yasaklanmış hakların geri verilmesi müessesesi, 3682 sayılı Adli Sicil Kanunu döneminde yer almayan, ancak 5352 sayılı kanun döneminde kayıtların silinmesinde etkili olan bir hukuki kurumdur.

Hak yoksunluğu, kasten işlenen suçların neticesinde hükmedilen hapis cezasının kanuni bir sonucudur. Dolayısıyla, hapis cezasına ilişkin olarak mahkemenin kurmuş olduğu hükümde ayrıca hak yoksunluğu hakkında bir karar verilmese de yoksunluk doğmaktadır³⁷.

Hak yoksunluğunun oluşmasına istisna teşkil eden durumlar da bulunmaktadır. TCK m. 53/3. fıkraya göre, 18 yaşından küçükler hakkında kasıtlı suç olsa dahi hak yoksunluğuna karar verilmesi mümkün olmamaktadır. Yine, TCK m.53/4. fıkra uyarınca hakkında hükmedilen kısa süreli hapis cezası ertelenen kişi hakkında da hak yoksunluğu uygulanmamaktadır.

Hak yoksunlukları kural olarak, hükmedilen hapis cezasının infaz edilmesi halinde kendiliğinden ortadan kalkmaktadır. Ancak bazı özel kanunlarda, ömür boyu hak yoksunluğuna sebebiyet veren düzenlemeler de bulunmaktadır³⁸. Bu durum da hak yoksunluklarının sona ereceği zamana ilişkin tereddütleri beraberinde getirmiştir. Oluşan tereddütlere çözüm olarak da yasaklanmış hakların geri verilmesi müessesesi getirilmiştir. Adli Sicil Kanunu m. 13/A'da düzenlenen hüküm ile TCK dışında özel kanunlar ile ortaya çıkan hak yoksunluklarının ortadan kaldırılacağı süreye ilişkin tespit sağlanabilmektedir. Düzenlemeye göre, hak yoksunluğu doğuran kaydın, arşiv kayıtlarına alınma imkânından itibaren yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının alınması halinde on beş yıl, kararın alınmaması halinde otuz yıl geçmesi akabinde silinebileceği düzenlenmiştir.

5352 sayılı yasanın geçici 2. maddesinde yapılan ek düzenleme ile diğer kanunlardaki kasıtlı bir suçu işlemesi nedeniyle hapis cezasına ya da belirli suçlar sebebiyle bir cezaya mahkûm edilen kişilerin süresiz olarak hak yoksunluklarına tabi tutulmalarına ilişkin hüküm saklı tutulmuştu. Söz konusu düzenlemenin kanunun amaç ve ilkeleri ile uyuşmaması ve uygulamada yarattığı problemler ilgili hükümde revizyon yapılması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. 5352 sayılı yasa da 2006 yılında 5560 sayılı kanun ile yapılan değişiklikle TCK dışındaki yasalardan verilen mahkûmiyetler

³⁶ Muharrem Songür, “5352 Sayılı Adli Sicil Kanununa Göre Adli Sicil ve Arşiv Kayıtlarının Silinmesi”, C.2, S.11, Temmuz 2007, Terazi Hukuk Dergisi, s. 92.

³⁷ Murat Volkan Dülger, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2023, s.1020.

³⁸ Dülger, 2023 , s.1021.

neticesinde oluşan cezalara ilişkin de yasaklanmış hakların geri verilebileceği düzenlenmiştir.

TCK kapsamında düzenlenen suçlardan hapis cezasına hükmedilmesi ve yine TCK 53. maddeye hükmedilen cezalarda, Anayasa 76. madde kapsamında kalan suçlarda ve özel kanunlarda belirtilen suçlarda, hak yoksunluğunun ortadan kalkabilmesi için yasaklanmış hak kararının alınıp alınmamasına göre oluşan alternatifli süreler değerlendirilmektedir.

B. ARŞİV KAYITLARININ SİLİNMESİ

Adli sicil bilgilerinin arşiv kaydı kısmını, yerine getirme fişinin sicil kayıtlarına işlenmesi ya da ceza zamanasını süresinin dolması nedeniyle sicil kaydı kısmından arşive alınan kayıtlar oluşturmaktadır. Arşive alınan kayıtlar da tabi oldukları beş, on beş ve otuz yıllık süreler geçinceye kadar bu kısımda bekletilmekte, sürelerin dolması ile de silinmektedir.

Arşiv kayıtlarının silinmesi için gereken koşullar 5352 sayılı yasanın 12. maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin kanun sistematigindeki düzenlenişine ilişkin karışıklık yaratan bir durumu da burada belirtmek yerinde olacaktır. Kanunun 9. maddesinin başlığı “Adli sicil bilgilerinin silinmesi” şeklinde, 12. maddesinin başlığı ise “Adli sicil ve arşiv bilgilerinin silinmesi” şeklinde düzenlenmiştir. Kanunun 12. maddesinde hem arşiv kayıtlarının hem de sicil kayıtlarının silinmesine ilişkin hususlar belirtilirken, 9. maddede de yine sicil kayıtlarının silinmesine ilişkin hususların düzenlenmiş olması mükerrer hüküm düzenlemesi yapılmasına ve karışıklığa sebep olmaktadır. Oysaki adli sicil kayıtlarının silinmesine dair koşulların ve hususların kanunun 9. maddesinde, arşiv kayıtlarının silinmesi koşulları ve hususlarının da 12. maddesinde düzenleme yapılması tercih edilseydi, hem kanun sistematiginin daha düzenli olması sağlanacak hem de karışıklıkların yaşanmasının önüne geçilebilecektir.

VII. 5352 SAYILI ADLİ SİCİL KANUNU'NDAKİ SİLME KURALLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Zamanla gerçekleştirilen yasal düzenlemeler, adli sicil kayıtlarının silinme süreleriyle ilgili farklı kriterler ve süreler belirlemiştir. Özellikle özel kanunlar çerçevesinde yapılan düzenlemeler, bazı durumlara ilişkin olarak hakkaniyet kıstasına uymayan neticelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Silme koşullarının belirlenmesinde, suçun işlendiği tarih ve hükmedilen ceza miktarı ile suçun niteliği temel esasları oluşturmaktadır. Anayasa 76. maddede sayılan suçlar nitelikli suç kıstasına dâhil olmaktadır. Dolayısıyla nitelikli suç terimi içinde kalan bu suçlar için yerine getirme tarihinden sonra yasaklanmış hak kararının mevcut olup olmamasına göre on beş ve otuz yıllık süreler geçmesi gerekmektedir. Bunun haricinde de, genel silme kuralı olarak nitelikli suç kıstasına girmeyen suçlar için yerine getirme tarihinden itibaren beş yıllık sürenin geçmesi gerekmektedir. Ancak özel kanunlar ile yapılan düzenlemelerden bazıları ile, suç bakımından basit suç niteliğinde kalan bazı suçların da nitelikli suçların tabi olduğu on beş ve otuz yıllık sürelerle tabi olması gibi hakkaniyete aykırı bir sonuç ortaya çıkarması söz konusu olmuştur. Konuyu örneklandırmek gerekirse; 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu³⁹ ile yapılan düzenlemeden önceki bir tarihte, TCK 86, 125, 106 gibi maddelerden hükmedilen bir

³⁹ Bkz. 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5684&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, Erişim Tarihi: 10.01.2025.

yılın altındaki hapis cezaları, yerine getirme tarihinin üzerinden beş yıl geçmesi halinde silinebilme koşulunu taşır hale gelmekteydi. 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu ile 14.06.2007 tarihi ve bu tarihten sonra işlenen suçlar bakımından ise 30 gün ve altında verilen hapis cezaları beş yılda silinebilen kapsama dahil edilmiş, 30 günden fazla süreli hapis cezaları on beş ve otuz yıllık silinme sürelerine tabi hale getirilmiştir. Söz konusu süre 29.06.2012 tarihinden sonra da iyice kısaltılmıştır. 29.06.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu⁴⁰ ile de bu tarihten sonra işlenen suçlarda bir gün ve üzerinde hapis cezası alınması halinde artık silinme süreleri bakımından on beş ve otuz yıllık sürelerin uygulanmasını gerektirmektedir. Diğer deyişle, aynı kişi TCK 86, 125, 106 gibi maddeler kapsamındaki suçu işlemesi akabinde bir ay hapis cezasına hükmedilirse, bu suçu 14.06.2007 tarihinden önce işlerse beş yılda silinebileceksen, 14.06.2007 tarihinden sonra işlemesi halinde on beş ve otuz yıllık silinme süreleri ile karşı karşıya kalacaktır. 29.06.2012 tarihinden sonra aynı suçların işlenmesi halinde ise bir gün dahi hapis cezası alması halinde, silinmesi için on beş ve otuz yıllık silinme sürelerinin geçmesi gibi oldukça ağır bir netice ile karşı karşıya kalınması sonucu ortaya çıkmaktadır. Özellikle 29.06.2012 tarihinden sonra işlenen suçlar bakımından artık nitelikli suç kıtasında kalan suçları işleyip 2, 3, 6 yıl olarak hükmedilen hapis cezaları ile basit suç niteliğinde işlenen ve bir gün ve üzerinde hapis cezasına hükmedilen suçların silinme sürelerinin eşitlenmesi gibi hakkaniyete aykırı bir durum ortaya çıkmaktadır. Söz konusu hususun kasıtlı suçlar bakımından ortaya çıktığını tekraren belirtmek isteriz. Çünkü taksirli suçlar bakımından silinme süresi yerine getirme tarihinden itibaren beş yıl olarak gerçekleşmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasının sebebinin ise, özel kanunlar ile suç niteliği bakımından herhangi bir tasniflendirme yapılmaksızın genel kural olarak sadece ceza miktarı ve suç tarihi göz önüne alınarak silinme sürelerinin belirlenmesi oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu hakkaniyete aykırılığın ortadan kaldırılması bakımından 5352 sayılı Kanun'da revizyon yapılma ihtiyacı hasıl olmakta ve özel kanunlar ile getirilen kuralların mülga olması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu revizyonda da, sürelerin olabildiğince sistemleştirilmesi ve suçların nitelikleri de göz önüne alınarak silinme sürelerinin belirlenmesinin daha adil olacağı kanaatindeyim. Önerimiz de bu kıstasa yönelik olarak şekillenmiştir.

VIII. 5352 SAYILI ADLİ SİCİL KANUNU'NUN 12. MADDESİ İLE GEÇİCİ 2. MADDESİNE DAİR DEĞİŞİKLİK ÖNERİSİ

5237 sayılı TCK'da, 765 sayılı TCK'da yer alan ömür boyu hak yoksunluğu sistemi kabul edilmeyerek hak yoksunluğu süre ile sınırlandırılmıştır. 5237 sayılı TCK'ya göre verilen mahkûmiyet hükmü nedeniyle ortaya çıkan hak yoksunluğu, cezanın yerine getirilmesi ile sona ermektedir. TCK dışındaki kanunlardan verilen mahkûmiyet neticesinde doğan hak yoksunlukları ise, 5352 sayılı Kanun'un 13/A maddesi gereğince hükmün infaz edilmesinin üzerinden yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının olup olmamasına göre değişiklik gösteren, kanunda aranan belli sürelerin geçmesi şartıyla ortadan kalkabilecektir.

5352 sayılı yasanın geçici 12. maddesinin ilk halinde; arşiv bilgilerinin silinebilmesi için kaydın girişinin yapılmasının üzerinden seksen yıl geçmesi ya da kişinin vefat etmiş olması gerekmektedir. Yine fiilin suç olma vasfının sona ermesi durumunda da herhangi bir talebe gerek olmaksızın silinmesi düzenlenmiştir. Kanun yararına bozma ve yargılamanın yenilenmesi neticesinde yeni hükmün beraat ya da ceza verilmesine yer olmadığı olması halinde de artık sicile işlenecek nitelikte bir hüküm bulunmadığından silme işlemi yapılacağı belirtilmiştir. Söz konusu düzenleme

⁴⁰ Bkz. 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6328&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, Erişim Tarihi: 10.01.2025.

ile, kayıtların ilgililerin ölümüne kadar veya kaydın girildiği tarihten itibaren seksen yıl süreyle arşivde muhafaza edilmesi gibi bir netice ortaya çıkmaktadır. Düzenleme ile arşiv kayıtları TCK sistematigine aykırı şekilde çok uzun süre muhafaza edilmektedir. Ayrıca düzenleme ile suçların ve cezaların ağırlıkları ve niteliklerine dair herhangi bir ayırım yapılmaksızın tek bir süre belirlenmesi de hakkaniyet bakımından adil nitelikte değildir. Yine kişinin belli bir tarihte aldığı mahkûmiyet hükmüne ilişkin kaydın bu kadar uzun bir süre silinmeden arşiv kaydında muhafaza edilmesi, Anayasa'nın 5. ve 17. maddelerinde belirtilen kişinin maddi ve manevi varlığının geliştirilmesi ilkesi ve cezaların amacının ıslaha yönelik olması ilkesi ile bağdaşmamaktadır.

Arşiv kaydının silinmesini oldukça zorlaştıran 12. maddenin 1. fıkrası Anayasa Mahkemesi tarafından 20.01.2011 tarihli, 2008/44 E. ve 2011/21 K. sayılı kararıyla iptal edilmiştir. Bu iptal kararından sonra yapılan ve 11.04.2012 tarihinde yürürlüğe giren düzenleme ile suçların nitelikleri ya da ceza miktarları nedeniyle sınıflandırılan bazı suçlar bakımından yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı aranmış, kararın alınması ve alınmamasına göre yerine getirme tarihinden itibaren on beş ve otuz yıllık sürelerin geçmesi ile kayıtların silinebileceği düzenlenmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin 2011 yılında 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun 12. maddesi ile geçici 2. maddesi hakkında verdiği iptal kararı ve ortaya çıkan yasal boşluğun doldurulması için belirtilen 1 yıllık süre⁴¹ sonrasında, kanun koyucu tarafından 6290 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Bu düzenlemeler ile madde metinlerinde yer verilen "hak yoksunluğuna neden olan mahkûmiyetler" ifadesiyle, arşiv kayıtlarının tutulmasında ve silinmesinde, 3682 sayılı mülga Adli Sicil Kanunu ile Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararından önceki madde metinlerinde mevcut olmayan farklı bir düzenleme benimsenmiştir. Ancak söz konusu düzenleme, beklenenin aksine hem adli sicil ve arşiv kayıtlarının tutulmasını ve düzenlemesini zorlaştırmış, hem de Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararına temel oluşturan Anayasa'nın 5. ve 17. maddelerinde⁴² belirtilen kişinin maddi ve manevi varlığının geliştirilmesi ilkesi ve cezaların ıslah edici olma amacı ile bağdaşmamıştır. Hak yoksunluğu doğuran birçok suç için bu derece uzun bir sürenin belirlenmesi, sicil kayıtlarının arşiv kaydına alınmasındaki amaç ile orantılı ve makul olmamakta, ayrıca adil ve hakkaniyete uygun bir nitelik taşımamaktadır.

Buna göre, Adli Sicil Kanununun 12. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinde geçen "Anayasanın 76. maddesi ile Türk Ceza Kanunu dışındaki kanunlarda bir hak

⁴¹ Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında, Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümlerinin iptal edilmesi halinde, iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlanması ile yürürlükleri son bulmaktadır. Gerek duyulması halinde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilmektedir. Ancak bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı günden itibaren bir yılı geçememektedir. 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 53. maddesinin beşinci fıkrasında Anayasa Mahkemesi'nin, iptal kararı neticesinde oluşan hukuki boşluğun kamu düzenini tehdit ya da kamu yararını ihlal niteliğinde görülmesi halinde, kanun ile verilen yetkisi çerçevesinde bu duruma müdahale edebilmesi mümkündür. Yukarıda belirtilen değişiklik için Anayasa Mahkemesi iptal kararının, kararın Resmi Gazetede yayımlanmasından başlayarak 1 yıl sonra yürürlüğe girmesine oybirliği ile karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi Kararı, E. 2008/44, K.2011/21, T. 20.01.2011, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2011-21-nrm.pdf>, Erişim Tarihi: 14.01.2025.

⁴² Anayasa'nın 5. maddesinde, 'İnsanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlama' Devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmış; 17. maddesinin birinci fıkrasında ise herkesin, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.

yoksunluğuna neden olan mahkûmiyetler" ile aynı kanunun Geçici 2. maddesinde geçen "Anayasanın 76. maddesi ile bazı özel kanunlarda yer alan ve bir hak yoksunluğuna neden olan mahkûmiyetler" ifadelerinin ortaya çıkardığı bazı sakıncalar ile bu düzenlemelerde değişiklik yapılması ile gerçekleşmesi beklenen faydaları belirtmek yerinde olacaktır.

Kanun koyucunun getirdiği bu düzenlemeler, 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nu adli sicil ve arşiv kayıtlarının tutulması hususunda tek ve yetkili kanun olmaktan çıkarak bu yetkiyi tamamıyla özel kanunlara bırakmıştır. Şöyle ki, Adli Sicil Kanunu "Türk Ceza Kanunu dışındaki kanunlarda", "bazı özel kanunlarda yer alan" ve "hak yoksunluğuna neden olan" mahkûmiyetler ifadelerini kullanmak suretiyle, kayıtların oluşumu ve denetlenmesi yetkisini tamamen kendisi dışındaki kanunlara verdiğini baştan kabul etmiştir. Konuyu somut olarak örneklandırmek gerekirse; 14.06.2012 tarihli ve 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun "Baş denetçi ve denetçilerin nitelikleri" başlıklı 10. maddesinin (f) bendi⁴³, "26.09.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53. maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile "kasten işlenen bir suçtan dolayı hapis cezasına" ya da affa uğramış olsa veya "hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiş olsa bile" Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının birinci kısmının bir ve ikinci bölümündeki suçlar, Devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, millî savunmaya karşı suçlar, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk suçları ile yabancı devletlerle olan ilişkilere karşı suçlardan veya zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından "mahkûm olmamak" şeklinde düzenlenmiştir. 5352 sayılı kanunun 12. maddesindeki "Anayasanın 76. maddesi ile Türk Ceza Kanunu dışındaki kanunlarda bir hak yoksunluğuna neden olan mahkûmiyetler" ifadesi gereği, suçun niteliği herhangi bir önem teşkil etmeksizin (hakaret, tehdit, basit yaralama, imar kirliliğine neden olma, suç u bildirmeme vs.) hükmedilen hapis cezası bir gün ve üzerinde ise, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından, kişinin kamu denetçisi olma ihtimali nedeniyle, cezanın infazı gerçekleşinceye kadar kayıt sicilde muhafaza edilmekte, infazın gerçekleşmesiyle de arşiv kaydına alınmaktadır. Arşiv kaydından söz konusu kaydın tamamen silinebilmesi için de, yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının alınması koşuluyla on beş yıl, yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı alınması koşulu aranmaksızın otuz yıl geçmesi gerekmektedir. Yılda bir seçilecek bir kamu denetçisi için, kasten işlenen bir suçtan dolayı bir gün hapis cezası almış olsa dahi, denetçi olmakla ilgili ya da ilgisiz konumda bulunan kişilerin basit kasıtlı suçlardan doğan mahkûmiyet kayıtları yerine getirme tarihinden itibaren on beş ile otuz yıllık süreler boyunca arşivde muhafaza edilmektedir. Daha da ötesinde, aynı bentte yer alan "hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiş olsa bile" ibaresi, 5271 sayılı CMK ile getirilen ve 231. maddenin 13. fıkrasında hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının bu kayıtlara özgü olarak mahsus sisteme kaydedildiği, ancak soruşturma ve kovuşturma mevcut olması halinde Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından madde kapsamındaki amaçlara istinaden kullanılabileceği düzenlemesini aşarak söz konusu yetkiyi hükümde sayılanlar dışındaki kişilere tanımaktadır. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararında da mahkeme tarafından bir mahkûmiyet hükmü kurulmakta ancak kurulan mahkûmiyet hükmündeki cezanın 2 yıl ve altında hapis ya da adli para cezası olması gerekmektedir. Sanık tarafından daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış olması, mahkemede sanığın tekrar suç işlemeyeceğine ilişkin kanaat oluşmuş olması, suç işlenmesinden kaynaklı oluşan mağdurun ve kamunun zararının giderilmesi ve

⁴³ Bkz. 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6328&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, Erişim Tarihi: 12.01.2025.

müessesenin uygulanmasının sanık tarafından açıkça reddedilmemesi halinde kurulan mahkûmiyet hükmü, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına çevrilebilmektedir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının temelinde de açıklanması koşula dayalı olarak geriye bırakılan mahkûmiyet hükmü bulunmaktadır⁴⁴. Ancak bu mahkûmiyet hükmü, sanığın lehine olan ve kesinleşmiş bir hüküm olarak nitelendirilmeyen hükmün açıklanmasını geri bırakılması kararına çevrilmektedir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, CMK m. 223/1.fıkarda sayılan nihai kararlardan olmadığından hüküm niteliğinde değildir⁴⁵. Ceza uyuşmazlığını esastan çözmemesi nedeniyle son karar da değildir. Mahkûmiyet hükmünün şekli anlamda kesinleşmesini ve buna bağlı olarak da maddi anlamda kesinleşmesini engelleyen ve uyuşmazlığın belirli bir süre derdest kalmasını sağlayan bir karardır⁴⁶. Dolayısıyla mahkemenin dosyadan elini çekmesi mümkün olmamaktadır⁴⁷. Müessesenin niteliğinden kaynaklı olarak ortada kesinleşmiş bir ilam bulunmamakta, ancak sanığın lehine verilen bir mahkeme kararı bulunmaktadır. Sanık kararda denetim süresine tabi tutulmakta, bu denetim süresinde sanığın kasıtlı yeni bir suç işlemesi ve yükümlülüklerini ihlal etmesi halinde açıklanması geriye bırakılan hüküm açıklanmaktadır. Denetim süresinde yükümlülükler uygun davranılması halinde ise 5271 sayılı CMK m. 231/10. fıkra hükmü çerçevesinde düşme kararı verilmektedir. Bunun mahkeme ve savcılık tarafından takibinin yapılabilmesi için de adli sicil kayıtlarına işlenmesi gerekmektedir. Ancak hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı sanığın lehine olması sebebiyle uygulandığından sicil kayıtlarında da bu lehe durumun devamlılığını sağlamak adına mahsus sicile kaydı yapılmaktadır. Yargıtay uygulamalarında da belirtildiği üzere, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları kesin nitelikte olmadığından kesin nitelikteki kararlara bağlanan sonuçların bu kararlar bakımından uygulanması mümkün olmamaktadır. Söz konusu düzenleme Yargıtay uygulamasına⁴⁸ da aykırılık teşkil etmektedir. Öyle ki, CMK'nın m. 231/10. fıkrasındaki yasal denetim sürelerine uygun davranılması halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ortadan kaldırılarak davanın düşmesine karar verileceği düzenlemesine engel olarak, adeta hükmün açıklanmasının geri bırakılması

⁴⁴ Erhan Günay, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2010, s.165; Enver Kumbasar, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2012, s.189.

⁴⁵ Denizhan Horozgil, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması , Savaş Yayınevi, Ankara, 2017, s.8; Kumbasar, 2012, s.44,45. Doktrinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının hüküm niteliğinde olduğunu ancak temyiz kanun yoluna değil itiraza tabi olduğunu savunan görüş de bulunmaktadır. Bkz. Erdener Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, 12. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007, s.534; Bahattin Aras, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumu ve Uygulamadaki Sorunlar", C.3, S.22, Haziran 2008, Terazi Hukuk Dergisi, s.73.

⁴⁶ Can Yalçın, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s.102; İzzet, Özgenç, "Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması", 3. Yılında Yeni Ceza Adaleti Sistemi-Hukuk Devletinde Suç Yaratılmasının ve Suçun Aydınlatılmasının Sınırları Sempozyumu, (Ed. Bahri Öztürk), Seçkin Yayınevi, Ankara, 2009, s.49; Şahin/Göktürk, 2022, s.184.

⁴⁷ İsmail Ercan, Ceza Muhakemesi Hukuku, İkinci Sayfa Yayınları, İstanbul, 2009, s.371.

⁴⁸ "...hukuk güvenliği bakımından sanık hakkında verilen mahkûmiyet kararının hukuki sonuç doğurmamasını ifade eden hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının, kişilerin üzerinde ömür boyu gölge düşürmesinin kabul edilemeyeceği, sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi akabinde, kararın kesinleşmesinden itibaren 5 yıl geçtikten sonra sanığın anılan kararın adli sicilden silinmesi için hukuki bir menfaatinin bulunduğu durumlar olabileceği..." Yargıtay 12. CD., E: 2023/5963, K:2024/2989, T. 05.06.2024; Yargıtay 8. CD., E: 2023/1805, K:2024/7922, T. 23.10.2024, (UYAP).

kararlarına ilişkin tali karar fişlerinin de on beş ve otuz yıl sicilde tutulmasına neden olmaktadır.

Ayrıntılı olarak açıklanan düzenlemeden de tespit edildiği üzere, kanunumuz Türk Ceza Kanunu dışındaki kanunlarda ve "bazı özel kanunlarda yer alan" ve "hak yoksunluğuna neden olan" mahkûmiyetler şeklindeki ifadeler ile sahip olduğu yetkisini devretmiş, kural koyan olma statüsünden çıkmıştır. Bu durum kayıtları tutma, silme ve arşivleme koşullarını değerlendirmede tek yetkili kurum olan Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü bakımından sürekli olarak değişikliğe uğrayan ve yeni yürürlüğe giren özel kanunları takip etme zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bunu önlemek için, az ama öz ve istikrarlı kurallar belirlemenin önemi de ortadadır.

Özel kanunlara yapılan yetki devri, değişiklikleri takip zorluğu yanında kayıtların tutulması, arşivlenmesi ve silinmesi işlemleri bakımından da karmaşıklık yaratmaktadır. Özel kanunların her birinin ortaya çıkardığı hak yoksunluğunun türü, sınırı, sayısı ve uygulama tarihi farklı ve zaman içinde de değişkenlik göstermektedir. Bu durum Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün istikrarlı karar almasına ve uygulamasına engel oluşturmakta, vatandaşlar nazarında da güvensizlik ortamı yaratmaktadır. Bu durumu açıklayan en somut örnek; 08.02.2007 tarihli ve 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun 49 "Kurucu/Kurucu Temsilcisinin Nitelikleri Ve Kurum Binaları" başlıklı 4. maddesidir. Madde düzenlemesinde özel öğretim kurumlarının gerçek kişi kurucuları ile tüzel kişi kurucularının yönetim organları, kurucu temsilcileri ve personelinin, TCK 53. maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa dahi kasten işlenen bir suçtan dolayı 1 yıl ve daha fazla süreyle hapis cezasına mahkûm edilmesi, devletin güvenliğine, anayasal düzene, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve maddede sayma usulü ile sayılan suçların işlenmesi, devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ya da iltisakı halinde görevlendirilmelerinde engel oluşturacağı düzenlenmiştir.

Madde hükümde yer alan "bir yıl" ibaresi 2018 yılında yapılan düzenleme ile getirilmiştir. Değişiklikten önce sınır olarak "altı ay"lık süre benimsenmişti. Değişiklik tarihine kadar Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nce altı ay hapis ve üzeri cezaların hak yoksunluğu doğurduğu kabul edilmiş, ancak değişiklikten itibaren bu kabul de sona ermiştir. Keza, 26.10.1963 tarihli ve 357 sayılı Mülga Askeri Hakimler Kanununun "Askeri hakim ve askeri savcı olmak için genel şartlar" başlıklı 1. maddesinin c bendinin "Taksirli suçlar hariç olmak üzere; affa veya zamanaşımına uğramış yahut ertelenmiş olsa bile, bir suçtan hükümlü olmamak, ceza soruşturması veya kovuşturması altında olmamak yahut bir suçtan yargılanıp da hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı bulunmamak" hükmü de benzer şekilde 19.07.2003 tarihinden itibaren, 1 gün hapis cezasına mahkûm olmanın hak yoksunluğu doğurduğunu kabul etmiştir. Yine silme süreleri de on beş ve otuz yıllık sürelerle tabi tutulmuştur. Bu durumun uygulamada hem Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü bakımından hem de vatandaşlar bakımından doğrudan yansıması olmuştur. Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından kayıtları silinen ya da silinmeyen ilgililere bilgilendirme yapılmaktadır. 357 sayılı Kanun 2017 anayasa değişikliği referandumu ile askeri mahkemelerin kaldırılmasıyla zımnen mülga olmuştur. Bu sürece kadar sicil kayıtlarının silinmesi için başvuru yapan ilgililere, kapsam dâhilinde kalması halinde

⁴⁹ Bkz. 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5580&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, Erişim Tarihi: 11.01.2025.

⁵⁰ Casusluk, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, kaçakçılık suçları, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar bu kapsamda maddede açıkça sayılmıştır.

silinme koşulu olarak geçmesi gereken sürelerle ilişkin olarak on beş ve otuz yıllık süreler bildirilmiştir. Bu tarihten sonra ise söz konusu hak yoksunluğunun kalktığı kabul edildiğinden ilgililerin durumu yeniden değerlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmış ve verilen bilgilerin niteliği de değişmiştir.

Tüm bu değerlendirmelere ilave olarak, yetki devri, en çok kayıtların muhatabı olan vatandaşları olumsuz olarak etkilemektedir. Özel kanunlara konulan hükümler, anayasada yerini alan hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmamakta, vatandaşa hukuk güvencesini sağlamamaktadır. Kamu denetçiliği, hakimlik, mali müşavirlik, turist rehberliği gibi belli sayıdaki kişi tarafından ifa edilen görevler için, milyonlarca kişinin kaydının beş yıl yerine on beş ile otuz yıl kadar tutulmasına neden olmaktadır. Zira, üst norm olan Anayasanın kendisi bile, hak yoksunluğu doğuracak süreli hapis cezasını bir yıl ve üzeri hapis olarak kabul etmiştir. Özel kanunlar bu sınırın çok altında bir süreyi kabul ederek, bir gün süreli hapis cezalarını bile hak yoksunluğu gerektiren nitelikte düzenlemiştir. Bu durum, 2011 yılında Anayasa Mahkemesinin iptal kararıyla belirttiği anayasal ilkelere de aykırı olup, uygulamayı yeniden bu iptal kararı öncesindeki duruma yaklaştırmıştır.

Tüm bu mahsurları ortadan kaldırmak için, 6290 sayılı kanunla Adli Sicil Kanunu'nun 12. maddesi ve Geçici 2. maddesinde özel kanunlara tanınan hakların ve yetkilerin, yapılacak bir kanuni değişiklik ile yeniden 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'na verilmesi gerekmektedir. Ayrıca, 5352 sayılı Kanunda azami silme süresine tabi olacaklar şeklinde tahdidi olarak sayılacak suçların türleri ve cezaların nitelikleri dışında kalanların da, arşive alınma şartları olduğu tarihten itibaren en erken beş yıl içinde arşiv kaydından silinebileceğini söyleyebiliriz.

Buna göre, önerdiğimiz değişiklik teklifleri şu şekildedir.

5352 sayılı Adli Sicil Kanunu Mevcut 12. Madde Metni

a) İlgilinin ölümü üzerine,

b) Anayasanın 76. maddesi ile Türk Ceza Kanunu dışındaki kanunlarda bir hak yoksunluğuna neden olan mahkûmiyetler bakımından kaydın arşive alınma koşullarının olduğu tarihten itibaren;

1. Yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı alınması koşuluyla onbeş yıl geçmesiyle,

2. Yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı alınması koşulu aranmaksızın otuz yıl geçmesiyle,

c) Diğer mahkûmiyetler bakımından kaydın arşive alınma koşullarının olduğu tarihten itibaren beş yıl geçmesiyle,

tamamen silinir.

5352 sayılı Adli Sicil Kanunu Mevcut 12. Madde Metni Değişiklik Önerisi

a)Devletin güvenliğine ve anayasal düzene karşı suçlar (TCK m. 302-339 arasındaki maddeler), terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarına ilişkin mahkûmiyetler bakımından yerine getirme tarihinden itibaren 30 yıl içinde,

b) Anayasanın 76. maddesinde sayılan bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına, zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlara, kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma suçlarına ilişkin mahkûmiyetler ile bazı özel kanunlarda

sayılan ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması, yalan yere şahitlik, suç uydurma, iftira, tefecilik, görevi kötüye kullanma, bilişim sistemini engelleme, bozma ve verileri yok etme veya değiştirme, banka ve kredi kartlarının kötüye kullanılması, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, haksız mal edinme, fuhuş suçları ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlara ilişkin mahkûmiyetler bakımından yerine getirme tarihinden itibaren 20 yıl içinde,

c) a ve b bentlerinde sayılan suçlar dışında kalan mahkûmiyetler ile 18 yaşından küçüklerle ilgili olan mahkûmiyetler bakımından yerine getirme tarihinden itibaren beş yıl geçmesi ile,

tamamen silinir.

5352 sayılı Adli Sicil Kanunu Mevcut Geçici Madde 2. Metni

(2) (Değişik: 5/4/2012-6290/3 md.) Bu Kanunun yayımı tarihinde, Anayasanın 76. maddesi ile bazı özel kanunlarda yer alan ve bir hak yoksunluğuna neden olan mahkûmiyetler bakımından, arşive alınan veya şartları olduğu halde ya da henüz şartları oluşmadığı için arşive alınmayan kayıtlar hakkında 12. maddenin birinci fıkrası hükmü uygulanır.

5352 sayılı Adli Sicil Kanunu Geçici Madde 2. Metni Değişiklik Önerisi

(2) Bu kanunun yayımı tarihinde,

a) Devletin güvenliğine ve anayasal düzene karşı suçlar (TCK m. 302-339 arasındaki maddeler), terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarına ilişkin mahkûmiyetler bakımından, arşive alınan veya şartları olduğu halde ya da henüz şartları oluşmadığı için arşive alınmayan kayıtlar hakkında 12. maddenin 1. fıkrasının a bendi hükmü,

b) Anayasanın 76. maddesinde sayılan bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına, zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlara, kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma suçlarına ilişkin mahkûmiyetler ile bazı özel kanunlarda sayılan ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması, yalan yere şahitlik, suç uydurma, iftira, tefecilik, görevi kötüye kullanma, bilişim sistemini engelleme, bozma ve verileri yok etme veya değiştirme, banka ve kredi kartlarının kötüye kullanılması, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, haksız mal edinme, fuhuş suçları ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlara ilişkin mahkûmiyetler bakımından, arşive alınan veya şartları olduğu halde ya da henüz şartları oluşmadığı için arşive alınmayan kayıtlar hakkında 12. maddenin 1. fıkrasının b bendi hükmü uygulanır.

SONUÇ

Kanuni düzenlemeler, süreç içerisinde uygulamadaki gereksinimler ve yaşanan olumsuzluklar tespit edilerek bazı güncellemeler ile revize edilmesi ihtiyacı ile karşı karşıya kalabilmektedir. Söz konusu ihtiyaca uygun bir revizyonun gerçekleşmesinde de mevcut düzenlemenin eksiklerinin doğru tahlil edilmesi gerekmektedir. Nitekim 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nda uygulamada oluşan ve ilgililer bakımından da hakkaniyete aykırılık oluşturan bazı olumsuzlukların ortaya çıkması sebebiyle revize ihtiyacı hasıl olmuştur. Süreç içerisinde Anayasa Mahkemesi kararı ile kanundaki bazı düzenlemelere müdahale edilmekle ve akabinde kanuni değişiklikler de yapılmakla birlikte, amaçlanan adil bir düzenlemeye ulaşılması mümkün olmamıştır. Aksine özel

kanunlara, Adli Sicil Kanunu'nun yetkisine müdahil olma imkanının tanınması ile süreç daha da sıkıntılı uygulamaların gelişmesine neden olmuştur.

Hukuk devletinde, toplumun adil ve hakkaniyete uygun hukuk kurallarına tabi olma beklentisi en doğal beklentidir. Ancak kanuni düzenlemelerdeki bu niteliğe uygun olmayan uygulamalar, ilgililerin güven duygusunda da olumsuzluklar yaratmaktadır. Çalışmamızda, özel kanunlar ile getirilen kuralların yarattığı sıkıntıların ciddi boyutta olduğu detaylı ve örneklendirmeler ile ifade edilmiştir. Suçların nitelikleri değerlendirme konusu yapılmaksızın suç tarihi ve ceza miktarı dikkate alınarak silinme sürelerinin belirlenmesi adil olmayan neticeleri ortaya çıkarmaktadır. Yine konuya ilişkin olarak kuralların oluşmasında özel kanunlar aktif rol oynar hale getirilerek, yetkinin asıl sahibi olan Adli Sicil Kanunu'nun neredeyse etkisizleşmesine neden olunmuştur. Adli Sicil Kanunu'nun 12. maddesi ile geçici 2. maddesindeki düzenlemede yer alan bazı hususlar uygulamada yaşanan olumsuzlukların temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle de söz konusu iki maddede revizyon gerçekleştirilmesi ve bu revizyonda yapılabilecek değişiklikler belirtilmiştir. Her iki maddede belirtilen hususların güncellenmesi halinde, hem adli sicil ve arşiv kayıtlarının silinme sürelerinde daha sadelik ve hakkaniyete uygunluk sağlanabilecek, hem de kanunun işlevselliği ve yetkisinin güçlendirilmesi sağlanmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Alan E, Ceza Hukukunun Yeni Boyutuyla Tekerrür, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2023.
- Aras B, “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumu Ve Uygulamadaki Sorunlar”, C.3, S.22, Haziran 2008, Terazi Hukuk Dergisi.
- Artuç M, Hüküm Kurma Sanatı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- Atalay O, İnfaz Hukuku ve İlamların İnfazı, Türkiye Adalet Akademisi Yayınevi, Ankara, 2015.
- Aybay R/ Dardağan E, Yasaların Uluslararası Düzeyde Çatışması, İstanbul, Aybay Yayınevi, 2001.
- Çiçek İ, “ 5352 Sayılı Adli Sicil Kanunu’na Göre Adli Sicil Ve Arşiv Kaydının Silinmesi Ve Memnu Hakların İadesi”, C.3,S.19, Mart 2008, Terazi Hukuk Dergisi, ss.109-118.
- Çiçek İ, Adli Sicil ve Arşiv Kaydının Silinmesi, Ankara, 2013.
- Dülger M.V., Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2023.
- Ercan İ, Ceza Muhakemesi Hukuku, İkinci Sayfa Yayınları, İstanbul, 2009.
- Erdoğan İ/ Keskin A D, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, 3. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2020.
- Günay E, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2010.
- Horozgil D, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, Savaş Yayınevi, Ankara, 2017.
- Koca M/ Üzülmöz İ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019.
- Kumbasar E, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2012.
- Özgenç İ, “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması”, 3. Yılında Yeni Ceza Adaleti Sistemi-Hukuk Devletinde Suç Yaratılmasının ve Suçun Aydınlatılmasının Sınırları Sempozyumu, (Ed. Bahri Öztürk), Seçkin Yayınevi, Ankara, 2009, ss.49-59.
- Özgenç İ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 20. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2024.
- Özgenç İ/ Üzülmöz İ, Ceza Genel Hukuku, 6. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2024.
- Özkan N/ Songür M, Teknik ve Hukuki Yönleriyle Türk Adli Sicil Sistemi, Ankara, 2005.
- Öztürk B/ Erdem M R, Uygulamalı Ceza Hukuku Ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 22. Baskı, Ankara, 2022.
- Songür M, “5352 Sayılı Adli Sicil Kanununa Göre Adli Sicil ve Arşiv Kayıtlarının Silinmesi”, C.2, S.11, Temmuz 2007, Terazi Hukuk Dergisi, ss.75-94.

Şahin C/ Göktürk N, Ceza Muhakemesi Hukuku II, 12. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.

Tezcan D/ Erdem M R/ Önok R M, Uluslararası Ceza Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2019.

Veli Ö Ö/ Koray D/ Serkan M/ Pınar B/ İsa B, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 15. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2024.

Yalçın C, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021.

Yurtcan E, Ceza Yargılaması Hukuku,12. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007.

MAHKEME KARARLARI

Anayasa Mahkemesi Kararları

Anayasa Mahkemesi Kararı, E. 2008/44, K.2011/21, T. 20.01.2011.

Yargıtay Kararları

Yargıtay 2. CD., E: 2024/1024,K: 2024/11059, T: 09.09.2024.

Yargıtay 2.CD, E: 2023/11918,K:2024/4162, T. 12.03.2024.

Yargıtay 5. CD.,E: 2024/1200, K: 2024/4752, T:25.04.2024.

Yargıtay 2. CD., E: 2021/20652,K: 2024/11994,T: 12.09.2024.

Yargıtay 2. CD., E: 2021/20748, K:2024/12005,t: 12.09.2024.

Yargıtay 12. CD., E: 2023/5963, K:2024/2989, T. 05.06.2024.

Yargıtay 8. CD., E: 2023/1805, K:2024/7922, T. 23.10.2024.

Yargıtay 2. CD., E: 2024/1024,K: 2024/11059, T: 09.09.2024.

ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

25/02/2021tarihliAdli Sicil Bilgilerinin Vekâletname ile İstenmesi konulu Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü genelgesi,<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/genelge-ve-genel-yazilar>

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün 19/11/2012 tarihli bildirme fişleriyle ilgili 29733 sayılı genelgesi,<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/genelge-ve-genel-yazilar>

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6328&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>